

KLÍČ KE CVIČENÍM Z UČEBNICE ČÍTANKA 7

Hlavně, že jsme na vzduchu**1. Co myslíte, je uvedený text báseň, nebo text písně?**

Řešení: Vzhledem k tomu, že víme, kdo je autorem textu, můžeme si myslet, že se jedná o text písnový. Nicméně odpověď nelze jednoznačně určit. Každá báseň se po svém zhudebnění může stát textem písnovým.

2. Jak se jmenuje hudební skladatel, který k textům Z. Svěráka komponuje hudbu?

Řešení: Jaroslav Uhlíř.

3. V textu vyhledejte slovní hříčku a vysvětlete ji.

Řešení: I když jsi na suchu, buď rád, že jsi na vzduchu – být na suchu může také znamenat, že nemáme peníze.

4. Napište tři slova, která vás při čtení ukázky napadnou. Výsledky porovnejte.

Řešení: Např. moře, kyslík, radost...

5. Napište, jaká je hlavní myšlenka textu. Svoje dojmy porovnejte.

Řešení: Např. člověk má být spokojený s tím, co má, a zbytečně si nestěžovat.

Auta, draci a montgolfiéry**1. Na základě ukázky řekněte jednou větou, co je hlavním námětem knihy.**

Řešení: Např. hlavním námětem knihy je život malého chlapce a jeho otce v období mezi světovými válkami.

2. Najděte v textu části, ve kterých autor tatínka charakterizuje, a řekněte, jaké vlastnosti z této charakteristiky vyplývají.

Řešení: Např. znamenitý automechanik, miloval motory, miloval svého syna, byl moudrý, byl nabitý energií, šikovný, zábavný, starostlivý...

3. Je Dannyho tatínek ve skutečnosti bohatý? Na co bohatý je, co se týče charakteru?

Řešení: Nedá se jednoznačně říci, zda má mnoho nebo málo peněz. Je bohatý tím, co umí, tím jak zručně ovládá své povolání, je bohatý svými zkušenostmi.

4. Rozhodněte na základě článku: Je to pravda?**a) Děj románu se odehrává v Anglii.**

Řešení: Nelze jednoznačně určit.

b) V Anglii je povinná školní docházka od pěti let.

Řešení: Ano.

c) Dannyho vozil tatínek do školy autem.

Řešení: Ne.

5. Vysvětlete, co je montgolfiéra.

Řešení: Balon plněný horkým vzduchem.

6. Máte (nebo měli jste) nějakou činnost, kterou provozujete jen s otcem? Vyprávějte.

MeDo Nejprve necháme žáky, aby chvíli vzpomínali na činnosti, které provozovali s tatínky, nebo zážitky, které společně prožili. Společně si pak vše vyprávíme nahlas, případně můžeme nechat žáky napsat krátké vyprávění na toto téma do sešitů.

DNP Popis. Žák popisuje činnost a ostatní se pokouší uhodnout, co je to za činnost. Žáci si tak procvičí slovní improvizovaný popis činnosti.

Podzim**1. Kolik má báseň veršů a kolik má slok?**

Řešení: Báseň má 25 veršů a 5 slok.

2. Vyskytují se v básni rýmy? Přečtěte je.

Řešení: Smutný – přeukrutný – z putny; akátů – kabátů; krutá – čtvrtá – šedožlutá; uzly – zamrzlý; děsná – ze sna – z česna; skřivanů – z divanů; strašné – v kašně – prašné; obilí – motýly; řešení – necení – v jeseni; básně – krásně.

- Báseň sestává ze čtyř podobných slok. Pátá se však výrazně liší. V čem spočívá tento rozdíl?**
Řešení: První čtyři sloky mají veršovou strukturu AABBA, pátá sloka má veršovou strukturu ABAAB.
- Znovu přečtěte verše, ve kterých autor vysvětluje, jakou hlavní myšlenku chtěl vyjádřit.**
Řešení: A v tom je také řešení / a smysl této básně – / že i když se to necení, / je na podzim a v jese-
ni / prachsakramentsky krásně.
- Popište, jaký pocit má asi člověk, který se cítí prachsakramentsky krásně. Cítili jste se tak někdy? Vyprávějte.**
Řešení: Cítí se opravdu velmi krásně, úžasně, báječně. Druhá část otázky dává prostor pro kolektivní diskusi.
- Básník použil přirovnání lije jako z putny. Vysvětlete je. Znáte jiné, podobné přirovnání?**
Řešení: Prší opravdu hodně. Podobné přirovnání je např. lije jako z konve.
- Které roční období máte nejraději a proč? Diskutujte, uvádějte pro a proti.**
MeDo Nejprve si společně na tabuli napíšeme klady a zápory všech ročních období. Následně dáme hlasovat o tom, které roční období máme nejraději.
DNP Obhajoba. Rozdělíme třídu do čtyř skupin, každá z nich si vylosuje jedno roční období a připraví si argumenty pro to, proč je zrovna toto období nejlepší. Proběhne obhajoba a následná diskuse. Na závěr vyjádří jednotliví žáci svůj skutečný názor, tedy názor bez ohledu na to, do jaké skupiny byli přiřazeni.

UČEBNICE

str. 8

Cizí kraje

- Vyjadřuje tato báseň děj, nebo pocity? Na základě své odpovědi rozhodněte, zda je lyrická, nebo epická.**
Řešení: Tato báseň vyjadřuje děj i pocity. Z tohoto důvodu se jedná o lyricko–epickou báseň.
- Zamyslete se nad názvem básně. Popište, jaký pocit ve vás báseň vyvolává nebo co je námětem básně.**
Řešení: Např. Již sám název napovídá, že báseň by mohla pojednávat o zahraničních cestách a cizokrajných dobrodružstvích v exotických zemích.
- Vyhledejte sloku, která se vám líbí, a naučte se ji zpaměti.**
MeDo Nechme žáky, aby si báseň přečetli ještě jednou a přemýšleli nad tím, která sloka je nejvíce oslovila a proč. Následně si sloky rozdělíme a naučíme se je nazpaměť.

UČEBNICE

str. 9–11

Čas tajných přání

- Jak se jmenuje hlavní hrdinka příběhu?**
Řešení: Kapka Hujarová.
- Co Kapku vyděsí ve tmě na schodech domu?**
Řešení: Dřevěná socha vousatého muže.
- Co se dozvídáme o ženě, s níž se Kapka setkává? Přečtěte věty popisující její vzhled.**
Řešení: Je to hubená žena v černé sukni a černém svetru, má kovově šedé vlasy pevně stažené v zátylku, v uších se jí houpou náušnice a na krku červené korále.
- Po kom byl pojmenován kocour Alexandr Makedonský? Co o tomto muži víte?**
Řešení: Po jednom z nejslavnějších a neúspěšnějších vojevůdců historie. Alexandr Veliký, známý též jako Alexandr III. Makedonský, vládl ve 4. stol. př. n. l. byl král Makedonie. Alexandr rozšířil hranice své říše tažením do Persie a na indický kontinent. V době své smrti ovládal většinu světa známého tehdejšími Řekům. Již za svého života (a především po své smrti) inspiroval Alexandr mnohé jedince k literárnímu zachycení a oslavě výjimečných činů, jichž dosáhl. Alexandrova postava proto hluboce pronikla do dějin a mýtů nejen řecké, ale i východních kultur.
- Zamyslete se, na základě čeho asi dostal jméno kocour Motor.**
Řešení: Na základě zvuku, který vydávají kočky, když předou, a který připomíná vrčení motoru.
- Kdo byla Petruška a co se s ní stalo?**
Řešení: Byla to andulka, kterou sežral kocour.
- Jakým pocitem na vás příběh působí? Přečtěte část textu, která tento pocit vystihuje.**
MeDo Necháme si několik minut na rozmyšlenou, případně na vyhledání pasáží, které nás nejvíce zaujaly. Následně diskutujeme a na tabuli si můžeme zapisovat různé názory a na závěr vyhodnotit, v čem se shodujeme a v čem naopak vůbec ne. Tímto způsobem nám vyplyne nejsilnější motiv ukázky.
MPV VV – Žáci malují pocit, který v nich tato ukázka vzbuzuje.

Má rodina a jiná zemětřesení

1. Kolik postav v ukázce vystupuje?

Řešení: 6 – vypravěč, otec, matka, bratr Michael, bratr Jan, sestra Eliška.

2. Proč autor v úryvku označuje jejich kočku jako temperamentní? Vyberte z nabídky výrazy, které vystihují osobu, která je temperamentní: tichý, živý, klidný, vznětlivý, rozvážený.

Řešení: Občas se náhle vymrštila kupředu, zanechávajíc za sebou hotovou spoušť.; Živý, vznětlivý.

3. Proč si rodina nechtěla narozená kořata ponechat?

Řešení: Bylo jich hodně a mohla by vyrůst a začít rodit další kořata.

4. Proč se lidé začali autorovy rodiny bát?

Řešení: Protože se všem snažili vnutit nebo tajně podstrčit kotě.

5. Zamyslete se, zda bylo počínání rodiny s kořaty zcela správné.

MeDo Zamyslíme se nad tím, co bychom dělali my, kdybychom byli v situaci této rodiny. Zkusíme společně najít více způsobů, jak situaci řešit. Společně diskutujeme a pokoušíme se vybrat ten nejvhodnější.

6. Na základě ukázky řekněte, co je typické pro literární žánr povídka.

Řešení: Např. žánr kratšího rozsahu, má jednoduchý příběh a vystupuje v ní malé množství postav. Příběh se odehrává v krátkém čase a je zprostředkován hlavní postavou (postavami). Dále jej rozvíjejí vedlejší postavy, jejich počet je omezený. Můžeme odlišit řeč vypravěče (řeč nepřímá) a řeč postav (řeč přímá).

Jak se přeje k svátku kocourům

1. Kolik má uvedená báseň veršů? Kolik má slok?

Řešení: Báseň má 20 veršů a pouze jednu sloku.

2. Vysvětlete, proč asi přeje autorka kocourovi beznohé blechy.

Řešení: Blechy se drží srsti zvířat pomocí drápů, které mají na končetinách.

3. V básni vyhledejte slova zdobnělá. Tvořte další k podstatným jménům z básně.

Řešení: Např. dvoreček, tlapky, mlíčko, mňoukáníčko; kocour – kocourek, tygr – tygřík, vrabec – vrabeček, klubko – klubíčko, blecha – bleška, strom – stromek – stromeček, hedvábí – hedvábíčko, zrcadlo – zrcadlíčko...

4. Řekněte, jakým způsobem se kočky „umývají“.

Řešení: Matka začíná olizovat svá kořata hned po narození, stimuluje tak jejich vylučování i sání. Kořata se sama začínají čistit asi ve čtyřech nebo pěti týdnech. Brzy také začnou čistit své sourozence i matku. Tato „společenská očista“ mezi sourozenci přetrvává často do dospělosti a kromě hygienické funkce upevňuje pouto mezi kočkami. Čištění probíhá vždy stejně: kočky obvykle začínají očistu obličejem, pokračují na přední packy, ramena, boky, oblast kolem genitálií a zaděčku, zadní nohy a dlouhými pohyby jazyka potom ocas. Obličej si čistí tak, že olízne vnitřní stranu packy a krouživým pohybem si přejede přes nos zezadu dopředu. Znovu si olízne packu a začne se čistit za uchem, ucho zezadu, čelo a oblast nad okem. Když dokončí jednu stranu, pokračuje druhou packou na opačné polovině obličeje.

5. V básni vyhledejte přirovnání.

Řešení: Noci teplé jako nadojené mlíčko.

Robinson Crusoe

1. Jak se nazývá kniha, na kterou autor v básni vzpomíná? Víte, kdo ji napsal a kdo ji v češtině převyprávěl? (Správnou odpověď najdete na další straně.)

Řešení: Robinson Crusoe. Josef Věromír Pleva.

2. O kterých postavách románu se v básni dozvídáme? Kde se odehrává děj románu?

Řešení: O Robinsonovi a o Pátkovi. Na ostrově v moři.

3. **V básni vyhledejte zastaralé slovo (které dnes běžně neužíváme). Vysvětlete je.**
Řešení: Cukrlátka – dnes bychom řekli např. bonbóny, cukroví, cukrovinky, sladkosti.
4. **Přečtěte si medailonek básníka J. Seiferta. Určete, kdy tato báseň přibližně vznikla.**
Řešení: c) před 80 lety.

UČEBNICE

str. 16–18

Robinson Crusoe

1. **Kolik postav na začátku ukázky vystupuje? Které dvě postavy se posléze stávají hlavními hrdiny románu? Vysvětlete, kdo byl Robinson.**
Řešení: 4 – dva divoši, jeden zajatec, Robinson. Hlavní postavy jsou Robinson a zajatec. Robinson byl trosečník na ostrově.
2. **Co se z ukázky dozvídáme o postavě jménem Pátek? Kdo ho takto pojmenoval a na základě čeho? Přečtěte věty, které popisují Pátkův vzhled.**
Řešení: Pátek byl indián, kterého zajali kanibalové. Pojmenoval ho Robinson podle dne, ve kterém Pátkovi zachránil život. Zajatec byl mladý, asi dvacetiletý, pěkně urostlý, vysokého vzrůstu. Jeho pleť byla olivově hnědá. Byl bez vousů a vlasy měl černé, dlouhé, nezvlněné. Splývaly mu až na ramena. Obličej měl hezký a pravidelný jako Evropan. Byl to však indián.
3. **Byl Robinson rád, že má vedle sebe Pátka, a proč? Co vše ho učil?**
Řešení: Ano, byl. Nebyl na ostrově sám a společnost je pro člověka důležitá. Dokonale zacházet s nástroji (sekera, nože, dláto, hoblík), mluvit anglicky.
4. **Jaké vlastnosti musel podle vás prokázat Robinson, aby přežil na pustém ostrově?**
Řešení: Např. inteligenci, statečnost, přizpůsobivost, houževnatost, trpělivost...

UČEBNICE

str. 19–21

Mauglího bratři

1. **Vysvětlete, co se přihodilo chlapci jménem Mauglí a kde vyrůstal.**
Řešení: Když byl velmi malé dítě, unesl ho do džungle tygr. Později Mauglí vyrůstá v džungli jako člen smečky vlků.
2. **Popište zákon džungle, který je obsažen v ukázce.**
Řešení: Zákon džungle zakazuje zvířatům žrát člověka. Důvod tkví v tom, že zabití člověka vede dříve či později k útoku lidí, a tak trpí všichni obyvatelé džungle. Člověk je nejslabší a nejbezbrannější tvor, a kdo se ho dotkne, prozrazuje nedostatek loveckého ducha. Žrouti lidí prý dostanou prašivinu a přijdou o všechny zuby.
3. **Rozhodněte na základě článku: Je to pravda?**
- a) **Zvířata považují člověka za nejsilnějšího tvora.**
Řešení: Ne.
- b) **Šér Chán je jméno tygra.**
Řešení: Ano.
- c) **Otec Vlk chlapce přenesl šetrně v tlamě, aniž by mu ublížil.**
Řešení: Ano.
- d) **Mauglí se nakonec setkal se svojí matkou, která ho přijala.**
Řešení: Na to nelze na základě ukázky jednoznačně odpovědět, ale tato možnost zde je.
4. **Vysvětlete, jakým způsobem po návratu do společnosti pohlíželi na Mauglího lidé. V textu vyhledejte větu, která vystihuje, jak na lidi pohlíželi on.**
Řešení: Někteří vyděšeně utíkali, měli z něj strach, některým připadal primitivní a nevzdělaný, ale také hezký. „Tenhleten lidský národ nemá žádné způsoby,“ řekl si v duchu Mauglí. „Jedině šedivá opice by si počínala jako oni.“ Pohodil svými dlouhými vlasy a na shromážděný zástup se zamračil.
5. **Kdo znepokojené venkovany uklidnil? Popište, jak se projevila knězova vypočítavost.**
Řešení: Kněz. Vypočítavost se projevila tím, že přesvědčil nejbohatší rodinu ve vsi, abys si chlapce nechala, neboť je to jistě jejich ztracené dítě. Připomněl jim, že mu mají být vděční.
6. **Ukázka je z textu, který patří k literárnímu žánru zvanému novela. Přečtěte si, co je pro ni typické.**
Řešení: Novela je literární žánr kratšího nebo středního rozsahu, podobně jako povídka. Od povídky a od románu se liší tím, že se soustředí na jeden jednoduchý, ale poutavý a nápaditý příběh. Stupňuje ho až do překvapivého dějového zvratu (tzv. bod obratu) a do závěrečného rozuzlení – tzv. pointy.

Jak číst dobrodružnou literaturu

1. **Kde si autor nejraději četl dobrodružnou literaturu? Kde si nejraději čtete knížky vy? Který literární žánr patří k vašim nejoblíbenějším?**

Řešení: Nejraději četl na stromě.

MeDo Rozmysleme si nejprve otázky každý sám a následně společně diskutujeme o tom, kde všude lze číst knihy, jakým způsobem kdo čte a které žánry jsou nejoblíbenější. Zopakujme si společně hlavní rysy neznámějších nebo nejoblíbenějších žánrů a zkusme v jejich duchu převyprávět některou z notoricky známých pohádek (např. Červená Karkulka, O perníkové chaloupce...)

2. **Víte, kdo napsal „Dobrodružství Huckleberryho Finna“? Četli jste tuto knihu?**

Řešení: Autorem je Mark Twain.

MeDo Pokud někdo ze třídy četl tuto knihu, vypracuje krátký referát a seznámí ostatní žáky s dějem, hlavními postavami a hlavní myšlenkou knihy. Práce může být i skupinová.

3. **Vyhledejte v textu citově zabarvené slovo. Jakou hraje v úryvku roli?**

Řešení: Frantík – domácká podoba jména František použita proto, aby bylo vidět, že se jedná o malého chlapce.

4. **Proč by si autor vzal na cestu do vesmíru „Babičku“ Boženy Němcové? Vysvětlete.**

Řešení: Jedná se o prózu s prvky realismu z doby, kdy se do vesmíru nelétalo. Bere si s sebou tedy takovou literaturu, která je v kontrastu s tím, co právě dělá, aby byl on sám v rovnováze.

5. **K jakému literárnímu žánru byste zařadili Verneův román „Do Měsíce“? Využijte svých znalostí z četby v čítankách předešlých ročníků.**

Řešení: Vědecko-fantastická literatura

6. **Chtěli byste si také číst knihy na stromě jako básník? Proč?**

MeDo Napíšeme si společně na tabuli všechna pro a proti četby na stromě a společně uskutečníme diskusi na toto téma. Své názory vždy pečlivě zdůvodníme.

MPV VV – Nakreslete všechna možná místa, v jakých lze číst knihu. Pokuste se pro každý obrázek vymyslet patřičný název.

MPV TV – Zrealizujte o hodinách tělocviku některé polohy, ve kterých lze číst knihu. Můžete použít i cvičební nářadí (např. místo stromu).

7. **Řekněte, o jaký druh obrazného pojmenování se jedná: „... kaštan svítil na stránky bílými lucernami“.**

Řešení: Personifikace, metafora.

Ostrov pokladů

1. **Jak se jmenuje vypravěč příběhu? Je to dospělý, nebo chlapec?**

Řešení: Je to mladík jménem Jim Hawkins.

2. **Řekněte, kde a v jaké situaci se ocitl Jim Hawkins na začátku ukázky.**

Řešení: Vyskytuje se na ostrově jako zajatec pirátů.

3. **Přečtete věty, z nichž se dozvídáme, jaký zločin zde v minulosti spáchal Flint.**

Řešení: Nešla mi z hlavy tragédie, která se na této planině kdysi odehrála, při níž bezbožný pirát s modrým obličejem – který potom zemřel v Savannah, hulákaje odrhovačky a volaje po rumu – zavraždil šest svých spolčenců.

4. **Řekněte, kdo je Silver. O co Silver za každou cenu usiluje?**

Řešení: Lodní mistr na lodi kapitána Flinta, který za každou cenu usiluje o poklad.

5. **Na základě ukázky vysvětlete, co Tom myslel pojmem *chameleonství* člověka.**

Řešení: Je to člověk neupřímný, který mění názory a přátele podle toho, jak mu to zrovna vyhovuje, stejně jako chameleon mění barvy na základě prostředí, ve kterém se vyskytuje.

6. **Najděte v ukázce místo, kde vrcholí dějové napětí.**

Řešení: Merry konečně přerušil mlčení. „Kamarádi, jsou na nás jen dva; jeden je ten starý mrzák, který nás tak dlouho vodil za nos, a druhý štěně, s kterým bych si rád vyřídil účty. Kupředu, kamarádi!“ Zvedl ruku, zesílil hlas a zřejmě se chystal zavelet k útoku. Vtom prásk, prásk! Z houštiny třesly tři výstřely z pušek. Merry se zapotácel a zřítíl se střemhlav do jámy a natáhl se jak široký tak dlouhý. Ještě se zachvěl a bylo po něm. Ostatní tři vzali do zaječích a utíkali, co jim nohy stačily.

7. **K jakému literárnímu žánru kniha *Ostrov pokladů* patří?**

Řešení: Dobrodružný román.

Námořníci

1. Určete námět básně. Všimněte si stavby básně a popište ji.

Řešení: Např. námětem jsou námořníci, jejich touha po moři a život na lodi. Stavba básně v nás vyvolává pocit písňového textu, což umocňují citoslovce na konci každé sloky. Poslední tři sloky mají jinou veršovou strukturu (prvních 9 slok – AAB; poslední tři sloky – ABABAB)

2. Jaké jazykové výrazové prostředky se v básni opakují a proč?

Řešení: V básni se opakují citoslovce (johoho, holadria holala, lalala, hola héj), umocňují tak námořnickou atmosféru.

3. Vysvětlete, kdo je označován jako blátošlap.

Řešení: Člověk, který žije na souši, neplaví se po mořích.

4. Vyhledejte citově zabarvená slova a nahradte je neutrálními synonymy. Řekněte, čeho autor jejich použitím dosahuje.

Řešení: Čuchne – přičichne; v hubě – v ústech; sletí – spadne; chlapíci – hrdinové; navozuje tím dojem, že vypravěčem je námořník – autenticita projevu. Citoslovčí je zde využito ke gradaci.

5. Vysvětlete slovní spojení *mořský vlk*.

Řešení: Námořník, který na lodi (na moři) již strávil dostatek času, a tudíž má bohaté zkušenosti.

Uč., str. 28–39 | KDYŽ ZAČAL STŘEDOVĚK

Středověk

1. Vysvětlete, co je středověk. Která událost je označována za začátek a která za konec středověku?

Řešení: Jako středověk se označuje období zhruba od roku 500 do roku 1500. O počátcích středověku se vedou spory, mnozí spojují nástup středověku se zánikem západorímské říše, která v době 4.–5. století podlehla tlaku germánských kmenů. Jako symbolický konec středověku se uvádí letopočet 1492, kdy objevením Ameriky Evropané vyrazili k novým obzorům.

2. Jmenujte tři základní středověké společenské skupiny. Který z těchto stavů byl nejpočetnější?

Řešení: Bojovníci, duchovenstvo a pracující. Nejpočetnější byli pracující.

3. Vysvětlete, proč byli lidé ve středověku zcela závislí na počasí.

Řešení: Zemědělství, (tedy způsob obživy) bylo zcela závislé na výkyvech počasí. Letní sucho mohlo zničit úrodu stejně jako dlouhotrvající deště. Špatná úroda znamenala často hladomor, v jehož stopách se často šířily morové nákazy a jiné nemoci.

4. Jakou útěchu nalézali lidé v náboženství? Co podle nich znamenala *Boží zkouška*?

Řešení: Náboženství hrálo v životě středověkých lidí velkou roli. Dávalo lidem oporu v těžkých časech. Lidé věřili, že život na zemi je Boží zkouška, tedy jen předstupeň krásného a bezproblémového života v nebesích.

5. Rozdělte se do dvojic. Zapište, co se vám vybaví v souvislosti s pojmem *středověk*.

MeDo Zavřeme učebnici. Rozdělíme se do dvojic, ve kterých zkusíme nejprve napsat pět informací o středověku, které se nám vybaví po přečtení textu. Následně se rozdělíme do čtveřic a pokusíme se opět napsat pět informací o středověku, na nichž jsme se po diskusi ve čtveřici shodli. Čtveřice přečtou své záznamy a v rámci celé třídy probíhá diskuse o pravdivosti těchto informací.

MPV VV – Každá čtveřice dostane velký papír (min. formát A3). Na základě informací o středověku vytvořte ve čtveřici obraz, na kterém bude zobrazena středověká společnost. Na obraze by měly být nějakým způsobem zaznamenány informace o středověku, na kterých se celá třída při diskusi shodla. Následně každá čtveřice představí svůj výtvar a pohovoří o tom, co se na něm nachází.

6. Připomeňte si, čím se vyznačuje umělecká a čím odborná literatura. Ke kterému typu literatury byste zařadili danou ukázkou?

Řešení: Umělecká literatura (beletrie) plní funkci estetickou, tj. vytrhuje čtenáře z reálného života; přináší nevšední zážitek, krásu, probouzí fantazii. Odborná literatura je zaměřena na poučení; obsahuje faktické a ověřitelné poznatky. Vyznačuje se věcností. K odborné literatuře patří např. encyklopedie a učebnice. Tato ukáзка je na pomezí mezi literaturou odbornou a literaturou uměleckou (lze zde najít prvky obojího). Jedná se tedy o populárně naučnou literaturu.

Říp jako pecen chleba

1. Kde se nachází hora Říp?

Řešení: Říp se nachází v polabské rovině na Řípské tabuli.

2. Vysvětlete význam slova *patriot*.

Řešení: Vlastenec, nebo také nadšenec pro jedno místo, nebo pro jeden kraj.

DNP *Výkladový slovník.* Žáci vyhledají slovo ve slovníku a k němu přesné definice.

3. Jak se jmenoval kronikář, který zaznamenal příchod kmene Čechů do nového domova? Který spisovatel tuto pověst (a spolu s ní i další pověsti) později převyprávěl?

Řešení: Kosmas. Pověst převzal Alois Jirásek.

4. Co je pro vás symbolem domova?

DNP *Domov.* Zamysleme se několik minut každý sám pro sebe nad tím, co je pro nás symbolem domova. Zkusme vybrat pouze jedno slovo, které napíšeme na papírek a vložíme do sáčku. Všechna slova promícháme. Každý žák si vylosuje ze sáčku slovo (může i nemusí být totožné s tím, co napsal sám) a zamyslí se nad tím, zda s tímto symbolem domova souhlasí. Výsledky svého přemýšlení mohou žáci napsat, nebo můžeme ve třídě nad jednotlivými symboly diskutovat a vyjadřovat souhlas nebo nesouhlas s nimi.

MPV *OV/D* – Na internetu nebo v odborných publikacích vyhledáme informace o tom, co byly domovní znaky a jakou měly funkci. Zkusíme si projít naše město a zjistit, zda se ještě na některých budovách nachází tyto znaky.

MPV *PČ/VV* – Navrhne a vyrobíme znak našeho domu (bytu), ze kterého by bylo patrné, co je pro nás symbolem domova. Můžeme použít jakoukoli techniku výroby.

MPV *AJ* – Napište krátký text o tom, co pro vás znamená domov.

Horymír

1. Podle čeho můžeme poznat, že uvedená ukázka je text písně?

Řešení: Např. podle toho, že je v textu označen refrén.

2. Na základě uvedeného textu stručně převyprávějte pověst O Horymírovi. Do kterých slok je zhuštěn děj pověsti? Čemu jsou věnovány zbývající sloky písně?

Řešení: Např. Vladyka Horymír pocházel z Neumětel. Byl zajat a odsouzen k smrti. Před popravou si vyžádal, aby se směl projet na svém koni Šemíkovi třikrát po knížecím dvoře. To mu bylo dovoleno. Při jízdě se jezdec naklonil koňovi k uchu a něco zvířeti pošeptal. Šemík se vzepjal a mocným skokem se přehoupl přes vyšehradské hradby, seběhl po skále, skočil do Vltavy, přeplaval na protější břeh, a tak zachránil pánovi život. Ba donesl ho ještě do Neumětel. Ale tam podlehl vnitřním zraněním, skonal a byl pohřben pod velkým kamenem u vrat Horymírova dvora.; Děj je zhuštěn do první, druhé a šesté sloky. Ostatní sloky slouží buď jako refrén písně nebo prostor pro úvahy o pravdivosti pověsti.

MPV *HV* – Vyhledáme si notový záznam písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře a naučíme se ji.

MPV *VV* – Pověst o Horymírovi můžeme ztvárnit jako komiks.

3. Vyhledejte v písni sloku, ve které se připomíná, že námětem písně je pověst.

Řešení: Pátá sloka – Ať se nám do toho nemíchá, kdo nemá fantazii.

O Libuši a Přemyslovi

1. Určete žánr ukázky. Jmenujte další texty, které patří k tomuto žánru.

Řešení: Pověst. Např. O Křesomyslu a Horymírovi, O Bivoji, O praotci Čechovi, O Krokovi a jeho dcerách, Dívčí válka, O králi Ječmínkovi, O Bruncvíkovi, Žito kouzelník, O Daliborovi, O golemovi, Blaničtí rytíři..

MPV *IT* – Rozdělíme se do skupin. Každá skupina si vybere pověst, která ji nejvíce zaujala a vypracuje ji jako powerpointovou prezentaci.

MPV *OV* – Pověsti patří k našemu kulturnímu dědictví a často je v nich tematizováno právo, morálka, majetek, vlastnictví a hospodaření. Pojďme se zamyslet nad tím, jaké právní, morální, majetkové aj. Problémy by v těchto příbězích nastaly/zmizely, pokud bychom je přenesli do současného světa.

2. Kdo byla podle pověsti Libuše? Kde se nacházelo její sídlo?

Řešení: Libuše byla kněžna. Její sídlo se nacházelo na Vyšehradě.

3. Kdo a z jakého důvodu byl původcem myšlenky, že by kmenu měl vládnout muž?

Řešení: Muž, jenž prohrál soudní spor, o němž rozhodovala kněžna Libuše. Důvodem bylo jeho rozhořčení nad rozsudkem.

4. Jak na přání lidu reagovala Libuše?

Řešení: Splnila ho a vdala se, aby lidu vládl muž a ne žena.

5. Kůň, který vedl posly k Přemyslovi, cestu znal. Co mohlo být podle vás důvodem této skutečnosti?

Řešení: Např. Libuše za Přemyslem již nějakou dobu jezdila právě na tomto koni. Kůň mohl být také nadpřirozeně inteligentní. Možná zasáhla vyšší moc.

6. Co se stalo s otkou, kterou zabodl Přemysl do země? Vysvětlete tento symbol.

Řešení: Z otky (je nástroj pro čištění zemědělského nářadí) najednou vyrazily tři zelené ratolesti. Náhle však dvě z nich uschly a zbyla pouze jedna. O zemi bude usilovat více panovníků, ale vládnout bude vždy pouze jeden.

7. Jak se jmenoval panovnický rod, který odvozoval svůj původ od Přemysla Oráče?

Řešení: Přemyslovci.

UČEBNICE

str. 34–35

O Konstantinovi a jeho bratru Metodějovi

1. Kdo byli Konstantin a Metoděj?

Řešení: Svatí bratři ze Soluně (věrozvěsti).

2. Jaké významné změny vnesli do života ve Velkomoravské říši?

Řešení: Přišli na velkou Moravu šířit křesťanskou víru a vytvořili písmo – hlaholici a bohoslužebný jazyk pro slovanské obyvatelstvo – staroslovenština.

3. Vysvětlete, co znamenala Konstantinova slova *Tvoje náboženství je zabobona*.

Řešení: Zabobona je velmi hanlivý termín pro hloupou pověru.

4. Má podle vašeho názoru text místy humorný nádech? Přečtěte úseky, které vám připadají humorné.

Řešení: Ano. Např. když Konstantin a Metoděj dorazili v roce 863 na Moravu, čekala je fůra práce; Někteří například – zřejmě to nebyli žádní troškaři – nemohli stále pochopit, proč mají vzývat jen jednoho Boha...; Jeho učedníci ho s poněkud sevřenými srdci i jinými částmi těla klopýtavě následovali...; Jeden bůh? Tak to je teda to tvoje náboženství pěkná slabota...; Zatím se na to můžeš klidně dívat, jen si tě tak trochu spoutáme, aby ses moc necukal; Bůh, který to všechno z nebe sledoval, se rozhodl, že teď je ta pravá chvíle, aby svého šikovného učedníka podržel.

UČEBNICE

str. 36–37

Ústup starých bohů

1. Kdo byl Bořivoj? Jak se jmenovala jeho žena a jejich dva synové?

Řešení: Bořivoj byl český kníže, Ludmila jeho žena. Jejich synové se jmenovali Svyatopluk a Vratislav.

2. Co se o Bořivojovi a Ludmile dozvídáme?

Řešení: Např. byli manželé, byli knížecí pár v Čechách, původně to byli pohané, ale posléze přijali křesťanství, měli dva syny...

3. Ve které oblasti dlouho přetrvávalo pohanství? Proč tomu bylo právě zde?

Řešení: Na Velké Moravě. Kníže Svatopluk nikdy nepřijal křesťanství a když arcibiskup Metoděj zemřel, museli jeho studenti a přívrženci prchnout z Velké Moravy do Čech.

4. Na základě textu vysvětlete, kdo je *poustevník*.

Řešení: Člověk, většinou křesťanské víry, který se rozhodl žít sám, daleko od ostatních lidí. Tímto životem činí pokání (symbolická činnost, kterou člověk dává najevo, že pochybil, a snaží se své viny zbavit).

5. Přečtěte úsek, ve kterém jsou zachyceny jisté Bořivojovy pochyby. Vysvětlete je.

Řešení: Bořivoj se vrátil na Tetín zamyšlený a zamlklý. Pohanství, kterého se před lety vzdal, se v něm opět začalo hlásit. Nerozuměl, proč poustevník hledá boha v trápení a strádání.

6. K jakému literárnímu žánru můžeme tento text zařadit?

Řešení: Pověst.

UČEBNICE

str. 38–39

Legenda o sv. Václavovi

1. Řekněte, co je námětem ukázky.

Řešení: Legenda o svatém Václavovi a jeho bratru Boleslavovi.

- Je uvedený text báseň, nebo píseň? Řekněte, na základě čeho jste to poznali.**
Řešení: Píseň. V textu je zřetelně oddělen refrén a autorem je písničkář Jaromír Nohavica.
- Přečtěte verš, ve kterém autor poukazuje na Václavovu zbožnost.**
Řešení: Např. Václav, český kníže, / k nebi zdvihá dlaň, / kýrilijé kýrilijá, / ve znamení kříže / Němcům platí daň; Václave, buď tiše, / modli se a kleč, / kýrilijé kýrilijá, / pokornou svou hlavu / sehni k ramenům; Už se nebe bělá, / Václav na mši jde.
- Na základě textu řekněte, kde a jakým způsobem byl Václav zavražděn.**
Řešení: Byl probodnut u vrat do kostela.
- V písni vyhledejte staročeskou podobu 3. osoby čísla jednotného času přítomného slovesa být.**
Řešení: Jest pozván.
- Odhadněte, v jakém jazyce je uveden začátek modlitby znějící Sancti Venceslai.**
Řešení: Latina.
- Jak se píseň nazývá? Ke kterému literárnímu žánru ji tím autor řadí?**
Řešení: Legenda o sv. Václavovi. Legenda.
- Přečtěte si charakteristiku literárního žánru legenda. V textu vyhledejte prvky, které jsou typické pro legendu.**
Řešení: Legenda je žánr středověké literatury psaný veršem nebo prózou o životě světců nebo o významných osobnostech církevního života. V legendách se ukazuje osobnost světce jako vzor víry, časté jsou zázraky a vylíčení jeho mučednické smrti.; Např. v textu je zmíněna zbožnost Václava, jeho dobrota a moudrost, jeho mučednická smrt...

Uč., str. 40–45 | CESTY PO SVĚTADÍLECH – AUSTRÁLIE A OCEÁNIE

UČEBNICE

str. 40

Čas snění

- Jak se říká původním obyvatelům Austrálie?**
Řešení: Aboroginci [aboridžinci] (z latinského „ab originae“ – od počátku).
- Rozdělte se do dvojic. Zapište, co jste se dozvěděli o Austrálii. Výsledky porovnejte.**
MeDo Zapišeme si do sešitů, nejdůležitější informace z textu. Porovnáváme formou diskuse. Na tabuli zapíše ty informace, na kterých jsme se shodli.
- Popište, jak podle mýtu domorodých Australanů vznikl svět.**
Řešení: Mýtus o stvoření (Čas snění) říká, že veškerý život na zemi vznikl díky zpěvu tajuplných stvořitelských bytostí, které daly vznik horám, skalám, řekám, pramenům, rostlinám a zvířatům. Všude, kam vkročila jejich noha, ponechala za sebou neviditelnou, ale vibrující stopu, kterou mohli potomci vnímat. Stopy zpívajících bytostí pak vytvořily na celém kontinentu síť. Když splnily svůj úkol, vrátily se stvořitelské bytosti zpět do staré vlasti – na nebesa.

UČEBNICE

str. 41

Bílý papoušek kakadu

- Které postavy v pohádce vystupují? Která australská zvířata jsou v ní zmíněna?**
Řešení: Muž, dva synové. Klokan, ještěrka goana, bílý papoušek kakadu.
- Před čím otec syny varoval a proč? Kdo varování porušil, a co se s ním proto stalo?**
Řešení: Otec syny varoval před koupáním v jezírku, neboť je to svaté místo, kterého se nesmí dotknout lidská ruka. Mladší syn na varování nedal, vykoupal se v jezírku a proměnil se v bílého papouška kakadu.
- Přečtěte poučení plynoucí z pohádky. Vysvětlete je vlastními slovy.**
Řešení: „Neradno je dělat věci pokradmo.“ Nevyplatí se dělat něco za cizími zády, především to, co je zakázané. Tabu by se neměla porušovat.

UČEBNICE

str. 42–43

Poselství od protinožců

- Co se dozvídáme o vypravěčce příběhu? Jaké je národnosti?**
Řešení: Je to americká lékařka, které se naskytla příležitost poznat život domorodců v Austrálii. Americké.

2. V jakých podmínkách žijí domorodí obyvatelé Austrálie? Přečtěte věty, které o tom vypovídají.

Řešení: Napravo ode mne pracovalo několik žen jakoby na montážní lince. Zatímco jedna z nich šťouchala dlouhým klackem do podrostu a mezi kořeny uschlých stromů, druhá cosi sbírala a pokládala to na připravené listy. Na každý list položily další a zavinuly jejich obsah do jakéhosi balíčku. Balíčky pak jiná žena odnášela k ohni, kde je zahrabávala mezi žhavé uhlíky. Vládla zde atmosféra pravé pospolitosti. Vyprávěly se příběhy, zpívalo se, tancovalo, hrály se hry a lidé si mohli od srdce popovídat. Lidé se navzájem masírovali a třeli si ramena, záda a hlavu. Viděla jsem, jak jeden druhému srovnávají šíji a páteř. Netrvalo dlouho a vytáhli z ohně pečínku zabalenou v listech. Nevěděla jsem ještě, že domorodci většinou svoji stravu nevaří, alespoň ne tak, aby nebyla k poznání, a že ji tentokrát uvařili jen kvůli mně.

3. Čím se autorka zasloužila o to, že ji domorodci pozvali mezi sebe?

Řešení: Tím, že neměla žádné rasové předsudky a práci s mladými míšenci ve městě dokázala, že jí na jejich rase opravdu záleží.

4. Pracujte samostatně. Z textu vypište „poselství“, které bychom si měli od domorodců vzít jako vzor pro náš život. Výsledky svých zápisů porovnejte.

Řešení: Např. neměli bychom mít žádné rasové předsudky, měli bychom žít v souladu s přírodou, pokud jsme u někoho na návštěvě, měli bychom respektovat jeho zvyky a tradice.

UČEBNICE

str. 44–45

Papua

1. Který domorodý kmen cestovatel navštívil? Podle čeho dostal svůj název?

Řešení: Kmen Lovců lebek. Zdobí si své obydlí lebkami nepřátel, kteří měli v boji smůlu.

2. Popište, jak probíhal lov.

Řešení: Chřípí se chvěje, tváře lovců pralesa dostávají pudové, divoce živočišné výrazy. Paulus s lukem šplhá po hladkém kmeni vysoko do koruny... Paulus už je pár metrů od zvířete, nohama se drží kmene, ruce napínají ratanovou tětivu luku. Po první střele se zvíře řítí dolů, mrtvé tělo žuchne ve tmě na zem jak odhozený vak. Uííúú, letí pralesem vítězný ryk. Lovci se sklánějí k mrtvému zvířeti a střelec rituálně láme přední nohy přesně tak, jak ho to naučili předkové.

3. Vyhledejte synonymum ke slovu *sveřepý*.

Řešení: Surový, divoký, krutý.

4. Ve kterém slově v části *Lov* je vyjádřeno dramatické vyvrcholení děje?

Řešení: Zásah!

5. Jak rozdílně vnímají čas domorodci a Evropané? Jak domorodci přistupují k životu?

Řešení: Pro domorodce je čas jediným čeho mají dostatek. Domorodci dělají věci, které sami chtějí, žijí v souladu s přírodou.

Uč., str. 46–51 | CESTY PO SVĚTADÍLECH – AFRIKA

UČEBNICE

str. 46–47

Cesta do savany

1. Kam a s kým se Regina vypravila?

Řešení: Odjela s rodiči na rok do rovníkové Afriky do státu Kongo.

2. Na základě ukázky jmenujte plodiny, které se v rovníkové Africe pěstují. K čemu se používá chinin vyráběný z kůry chiniovníků?

Řešení: Bavlna, manioky, proso, rýže, cukrová třtina, máslovník, baobab. Chinin se používá jako lék proti malárii.

3. Kolik druhů antilop v Africe žije? Kterou z nich výprava spatřila? Čím se živí žirafy?

Řešení: 20 druhů antilop. Kudu velkého. Okusuje listy z nejvyšších větví stromů.

4. Rozhodněte na základě článku, co je pravda:

a) Plody baobabu jsou nejedlé.

Řešení: Ano.

b) V Kongu nejsou žádné továrny.

Řešení: Ne.

c) Travnaté oblasti Afriky se nazývají savany.

Řešení: Ano.

5. Proč se asi průvodce Daniel ostražitě rozhlížel? Rozhodněte, které tvrzení je správné:

Řešení: Aby mu neunikl pohled na zvířata v přírodě; b) Turisté mohou pozorovat africká zvířata...

Volání Afriky

1. Rozhodněte na základě článku, co je pravda:

a) Savany jsou rozsáhlé travnaté oblasti.

Řešení: Ano.

b) Většinu potravy pro smečku uloví lvice a jako první se vždy nažerou.

Řešení: Ne.

c) Stádo slonů vede samice.

Řešení: Ano.

2. Za pomoci článku vysvětlete, které živočichy označujeme jako predátory a které jako býložravce.

Řešení: Predátoři jsou zvířata živící se lovem, býložravci jsou živočichové živící se rostlinami.

3. Chtěli byste navštívit Afriku? Uvádějte důvody, proč ano, nebo proč ne.

MeDo Nejprve diskutujeme na zadané téma. Na tabuli píšeme argumenty pro i proti. Na toto téma lze napsat krátké vyprávění o tom, proč navštívit a proč nenavštívit Afriku.

DNP Afrika. Pro rozvíjení fantazie žáků specifikací zadání – např. znenadání jste se z této třídy přenesli do Afriky, co budete dělat? Proměnili jste se ve lva (žirafu, antilopu...) v Africe, popište svůj běžný den.

MPV VV – Vytvořte umělecké dílo s tématem Afrika a s využitím pouze přírodních materiálů (tráva, hlína, kosti, kousky dřeva, kameny, peří...).

Každý člověk se může vždy něco přiučit

1. Ze kterého státu pohádka pochází? Ukažte si ho na mapě. Ve které části Afriky leží?

Řešení: Z Ghany.

MPV Najděte na mapě stát Ghana, ve které části Afriky leží, se kterými státy sousedí, jaké je jeho hlavní město (Accra).

2. Kdo byl tatíček Anansi a jakou zvláštní vlastnost měl?

Řešení: Prapůvodní mýtická bytost. Vlastnil všechnu moudrost světa.

3. Proč se Anansi na lidi, kterým pomáhal, rozzlobil? Co z tohoto důvodu udělal?

Řešení: Někteří lidé ho začali urážet. Sebral jim postupně všechnu moudrost a vědění a zapekl je do hrnce.

4. Díky komu Anansi poznal, že jednal hloupě? Co potom udělal?

Řešení: Díky svému malému synovi Kveku-Cinovi. Rozbil hrnc a moudrost se rozšířila do světa.

5. Vysvětlete vlastními slovy myšlenku obsaženou v posledním odstavci textu.

MeDo Diskutujeme o tom, co je hlavní myšlenkou příběhu. Pokusme se všichni nakonec shodnout na jedné variantě a také na tom, zda je to pravda, či nikoli. Pokusme se najít přísloví, pořekadlo nebo rčení které by mělo přibližně stejnou myšlenku (např. žádný učený z nebe nespadl).

DNP Hrnec moudrosti. Do třídy instalujeme větší nádobu, která bude představovat hrnc moudrosti. Třída se rozdělí do několika skupin. Každá skupina má za úkol umístit do hrnce dva předměty, které vybere jako symboly moudrosti. Tuto volbu je třeba odůvodnit. Následuje diskuse o tom, zda jsou předměty správně zvolené.

MPV VV/PV – Hrnec moudrosti. Každý žák dostane papír (čtvrtku) vystřiženou do tvaru hrnce. Na čtvrtku namaluje nebo nalepí (koláž) symboly moudrosti, tj. to, co pro něj symbolizuje moudrost na tomto světě. Tuto volbu je třeba odůvodnit.

Gombe

1. Rozhodněte na základě článku, co je pravda:

a) Jezero Tanganika se nachází na území státu Tanzanie.

Řešení: Odpověď nelze z textu jednoznačně určit. Většina jeho rozlohy patří Demokratické republice Kongo (45 %) a Tanzanii (41 %).

b) V čele skupiny šimpanzů stojí vůdčí samec.

Řešení: Ano.

c) Ostatní šimpanzi projevují vůdčímu samci úctu pískáním.

Řešení: Ne.

d) Šimpanzi se mimo jiné živí i fíky.

Řešení: Odpověď nelze z textu jednoznačně určit (dle jiných zdrojů ano).

2. Z článku vyberte a přečtěte věty, které svědčí o podobnosti šimpanze s člověkem.

Řešení: Např. goblin se jen převalil a znovu se uložil, aby si ještě chvilku pospal. Když přišel s hlasitým podřízeným chrochtáním ke Goblinovi, vůdčí samec zvedl paži v pomalém pozdravu a Evered se k němu vrhl. Objali se a v rozrušení z tohoto ranního setkání odhalili v širokém úsměvu své zuby, až v pološeru bíle zasvítily. Krátce se povískali a potom uklidněný Evered poodešel a usadil se tiše poblíž.

3. Líbí se vám profese, kterou autorka vykonávala? Diskutujte.

MeDo Nejprve si pomocí diskuse a prací s textem určíme, jakou profesi vlastně autorka textu vykonávala. Možností je několik. Následně budeme pracovat s tou profesí, na které se shodne většina třídy. Zhodnotíme, co jsou klady a zápory autorčiny profese a jaké vzdělání musí člověk mít, aby mohl něco takového vykonávat.

Uč., str. 52–64 | ZE ŽIVOTA ZVÍŘAT

UČEBNICE

str. 52–53

Mimolidští bližní

1. Domníváte se, že uvedenou ukázkou můžeme zařadit k literatuře faktu? Zdůvodněte.

Řešení: Ano, uvedená ukáзка by se mohla řadit k literatuře faktu. Literatura faktu se pohybuje na pomezí umělecké a odborné literatury, líčí skutečné události a přitom využívá umělecké prostředky (např. cestopisy a životopisy).

2. Uveďte synonymum k výrazu mimolidští bližní.

Řešení: Živočichové.

3. Na základě jakého hlediska rozdělili lidé zvířata a rostliny na užitečné a škodlivé? Jak je tomu s hodnotou živočichů a rostlin podle mínění autora?

Řešení: Zvířata a rostliny jsou děleny pouze podle toho, zda prospívají nebo neprospívají přímo člověku. Autor s tímto názorem nesouhlasí.

4. Popište, v čem spočívá pokus nazvaný zrcadlový test.

Řešení: Když psovi, opici a šimpanzovi namalujete ve spánku na čelo a na přední končetinu červenou skvrnu, po probuzení se snaží si skvrnu na končetině očistit. Když potom psa nebo opici postavíte před zrcadlo, neudělají nic zvláštního. Když před zrcadlo postavíte šimpanze, začne si čelo třít. Výsledek je jednoznačný – ví, že v zrcadle je on sám. Vědomí sebe samého je přitom znak tradičně připisovaný člověku.

5. Rozhodněte na základě článku, co je pravda:

a) Mezi živé organizmy řadíme rostliny a živočichy.

Řešení: Ano.

b) Každý atom kyslíku ve vzduchu vyprodukovala některá rostlina.

Řešení: Ano.

c) Vědci zatím nevědí, zda si šimpanzi vyrábějí nástroje.

Řešení: Ne.

d) Šimpanzi se živí mimo jiné termity.

Řešení: Ano.

6. Za pomoci článku a znalostí z přírodopisu řekněte, zda člověk patří mezi živočichy.

Řešení: Ano, patří.

7. Jaký je z pohledu víry rozdíl mezi člověkem a zvířetem?

Řešení: Člověk má, na rozdíl od zvířete, nesmrtelnou duši.

8. Co se vám na šimpanzích líbí? Pozorovali jste někdy šimpanze v zoo? Vyprávějte.

MeDo Nejprve diskutujeme o tom, co se nám na šimpanzích líbí a co ne, případně o tom, zda jsme někdy navštívili ZOO. Zhodnotíme výsledky diskuse. Následně se zkusíme vžít do role šimpanze a napsat z jeho pohledu krátké vypravování, přičemž žáci sedící v řadě z pohledu učitele napravo budou psát příběh šimpanze ve volné přírodě, žáci sedící z pohledu učitele v řadě nalevo pak příběh šimpanze žijícího v ZOO od narození a žáci v prostřední řadě příběh šimpanze, který se narodil na svobodě a posléze byl odchycen a žije v ZOO.

MPV PŘ/PV – Návštěva ZOO. Navštívíme nejbližší zoologickou zahradu, která chová šimpanze a pozorujeme jejich chování. Po návratu do třídy diskutujeme o tom, co jsme viděli, tj. co jsou typické znaky šimpanzího chování, případně v čem si je člověk s šimpanzem podobný.

MPV TV – Tělocvičnu přetvoříme s pomocí tělocvičného náradí na džungli. Přeměníme se na tlupu šimpanzů a pohybujeme se jako oni po tělocvičně. Snažíme se využít všechno, co máme k dispozici.

Až delfín promluví

1. **Pracujte samostatně. Z ukázky vypište, co jste se dozvěděli o životě delfínů. Výsledky svých zápisů porovnejte.**

MeDo Ještě jednou pozorně přečteme ukázku a vypíšeme z ní všechny informace týkající se života delfínů. Porovnáme si výsledky svých zápisů a diskuzí zjistíme, na čem se shodneme.

Zkusíme se zamyslet nad tím, jak by vypadal svět za předpokladu, že by delfíni svojí inteligencí překonali lidstvo a ujali se vlády. Diskutujeme o tom, jak by se nám žilo.

2. **V textu vyhledejte přirovnání. Řekněte, na základě jaké podobnosti vzniklo.**

Řešení: Napjaté jako struny – struny se napínají na hudební nástroje.

3. **Řekněte, jaký prvek vám připadá na stylu autorova vyprávění zvláštní.**

Řešení: Přestože je text próza, autor využívá scénické poznámky v závorkách, tj. komentář, co se zrovna kolem děje, nebo jak reaguje publikum na profesorovu přednášku.

4. **Na základě textu vysvětlete význam slova fyziologie.**

Řešení: Stavba těla.

5. **Z úvodu víte, že ukázka je ze satirického románu. Přečtěte si, čím se tento žánr vyznačuje. Na základě úvodu k ukázce a samotného textu vysvětlete, za pomoci jakého srovnání autor dosahuje ironického vyznění díla.**

Řešení: Satirický román je román využívající satiry, což je označení pro umělecký, zejména literární žánr využívající komičnosti, výsměchu, karikatury a ironie ke kritice nedostatků a záporných jevů. Spisovatelé se jejím užitím vyslovují ke společenským problémům.

Madvědi

1. **Kdo je Thor a kdo je Muskwa?**

Řešení: Jsou to medvědi. Thor je dospělý grizzly a Muskawa malé medvídě.

2. **Rozhodněte na základě článku, co je pravda:**

a) **Thor se Muskwy hned nadšeně ujal.**

Řešení: Ne.

b) **Muži jménem Bruce a Langdon Thora stopují.**

Řešení: Ano.

c) **Langdon je profesí přírodovědec.**

Řešení: Ne.

d) **Medvědi jsou všežravci.**

Řešení: Ano.

3. **Viděli jste film, který byl podle knihy natočen? Jakým dojmem na vás působil?**

MeDo Nejprve uděláme anketu, kdo film viděl a kdo ne. Někdo z těch, kteří film viděli, může stručně vyprávět hlavní dějovou linku a charakterizovat hlavní postavy. Doplní, čím ho film zaujal, nebo v čem se mu naopak nelíbil.

MPV VV – Zkusme podle charakteristiky hlavních dvou hrdinů – medvědů vytvořit jejich portréty. Na internetu dohledáme, jak vypadá medvědí stopa a pokusíme se vytvořit její obraz nebo model (např. ze sádry nebo z hlíny).

MPV PŘ – Dohledáme co nejvíce informací o medvědech a vytvoříme krátký referát na téma medvěd grizzly.

Bílý tesák

1. **Rozhodněte, zda uvedený text patří k umělecké, nebo k odborné literatuře.**

Řešení: Tento text patří k umělecké literatuře.

2. **Kdo je hlavním hrdinou románu, z něhož je ukázka?**

Řešení: Bílý tesák, což je napůl pes a napůl vlk.

3. **Všimněte si, že hlavní postavou románu je zvíře, a ne člověk. Charakterizujte Bílého tesáka na základě uvedeného textu.**

Řešení: Bílý tesák je napůl vlk a napůl pes. Jméno dostal podle bílých zubů – tesáků. Je v něm divokost vlka, když ho obklopí lidé, tak i přesto, že se jich bojí, vrčí na ně. Ale zároveň čeká, kdy se objeví jeho matka, kterou velmi miluje, a zachrání ho – má strach. Je statečný, ale zároveň si vytvoří pouto k člověku stejně jako jeho matka.

4. Jaký důsledek má skutečnost, že je otcem Bílého tesáka vlk, a ne pes?

Řešení: Je divoký, není snadné ho zkrotit.

5. Kdo je Kiča? Kdo byl jejím otcem a kdo její matkou?

Řešení: Kiča je matka Bílého tesáka. Její matka byla fena, ale její otec byl vlk.

6. Najděte v textu věty, které popisují Kiču rozhněvanou a Kiču bojácnou.

Řešení: Vrčela, už když přibíhala. Vtrhla doprostřed mezi ně, na její rozlícené a bojovné mateřství nebyl příliš vášný pohled. Vlčka ovšem podívaná na vztek, s jakým se přihnala ho bránit, jen potěšila.; Vlček vnímal, jak jeho matka při tom zvuku jihne. A potom uviděl vlček svou matku, nebojácnou vlčici, jak se choulí, až se břichem dotýká země, jak kňučí a vrtí ocasem a dává najevo, že si přeje mír. Poddávala se dobrovolně lidským tvorům. Položil jí ruku na hlavu a ona se přikrčila ještě víc. Nechňapala po něm ani se nechystala hryznout.

7. Kdo si Bílého tesáka přivlastnil a na základě jaké skutečnosti?

Řešení: Přivlastnil si ho indián Šedý bobr, neboť matka Bílého tesáka patřila jeho bratrovi.

8. Kdo byl pro Bílého tesáka bůh z masa a krve? Co musel díky ohočení člověkem obětovat, a co naopak získal?

Řešení: Člověk. Obětoval svoji volnost.

9. Je z vašeho pohledu pro Bílého tesáka lepší způsob života po boku člověka, nebo si myslíte, že by mu bylo lépe ve volné přírodě? Diskutujte.

MeDo Nejprve necháme třídu hlasovat o tom, zda je lepší způsob života s člověkem nebo volnost v divočině. Rozdělíme se pak do dvojic, ve kterých budeme diskutovat o tomto problému. Sepíšeme tři argumenty pro život s člověkem a tři argumenty pro život v divočině, na kterých jsme se ve dvojici shodli. Klady a zápory obou možností napíšeme na tabuli. Uspořádáme nové hlasování, výsledky srovnáme. Jiná varianta – Rozdělíme se do dvojic a představíme si, že jeden z nás je pes a druhý vlk. Setkají se a vedou spolu rozhovor o tom, zda je lepší volnost v přírodě nebo život s člověkem. Posléze každá dvojice sehraje svůj dialog před třídou a třída rozhoduje, kdo měl přesvědčivější argumenty.

UČEBNICE

str. 61

Píseň vlků

1. Vysvětlete, co znamená název básně.

Řešení: Jde o píseň, kterou zpívají vlci.

2. Řekněte vlastními slovy, jaké počasí a prostředí zachycuje báseň.

Řešení: Velmi špatné počasí – vichřice, zima, déšť, sníh, mráz. Báseň zobrazuje pustou zimní krajinu, kde číhá stálé nebezpečí.

3. Jmenujte tři „nepřátele“, se kterými se musí vlci potýkat.

Řešení: Hlad, mráz, člověk.

4. Řekněte jedním slovem, co je pro vlky přes všechny strážně nejdůležitější.

Řešení: Svoboda.

5. V čem má uvedená báseň podobné téma s předchozí ukázkou z románu Bílý tesák?

Řešení: Např. věčný rozpor mezi nepříznivými podmínkami k životu a touhou zůstat volný a svobodný.

UČEBNICE

str. 62

Já Baryk a má vrána

1. Kdo je vypravěčem příběhu?

Řešení: Pes Baryk.

2. Vysvětlete, co znamená ustálené slovní spojení psí zima.

Řešení: Je to opravdu velká zima. Tak velká, že ani pes nechce vylézat ven.

3. Na základě textu řekněte, jaký je základní rozdíl ve způsobu života havranů a vran.

Řešení: Havrani žijí v hejnech, ale vrány žijí individuálně (osamoceně).

4. V textu jsou jmenováni tři světově významní vědci a vynálezci. Vypište jejich jména a ke každému vyberte z nabídky jeho vynález: a) parní stroj (pro využití ve výrobě); b) elektrický článek; c) stodílková teplotní stupnice.

Řešení: Andres Celsius – c); James Watt – a); Alessandro Volta – b).

UČEBNICE

str. 63

Ušaté torpédo

1. Řekněte, kdo je v básni označen jako ušaté torpédo. Jaké má jméno?

Řešení: Pes jménem Matýsek.

2. Víte, co je ve skutečnosti torpédo? Na základě jaké vnější podobnosti tedy slovní spojení ušaté torpédo vzniklo?

Řešení: Zbraň určená k ničení hladinových lodí a ponorek. Je schopno v omezené míře samostatného pohybu. Je v něm umístěna výbušná nálož. Pejsek je rychlý, páchá škody a má dlouhé uši.

3. K živosti básně napomáhají přívlastky a slovesa vyjadřující pohyb. Vyhledejte je.

Řešení: Slovesa vyjadřující pohyb – vylétlo, honilo, prolétlo, prohnalo, vymetlo, skočilo, utíká, peláší, utíká, uhání, skotačí, metelí, řítí se, vrhlo se.

Přívlastky – ušaté, malá, chlupatá, bláznivá, okolní, ušaté, chytrý, voňavý, zázračná, rozkvetlá, malá, zvědavá, ušatá, živý, ušaté, bláznivých, toulavý, krásná.

4. V básni vyhledejte přírovnání.

Řešení: Prolétlo jako blesk.

5. Přečtěte verše, které vyjadřují lásku člověka k psovi.

Řešení: Štěňátko olízlo maminku po tváři, / a ta se usmála a řekla vesele: / Toulavý čumáčku, je krásná neděle.

Havran, sýr a liška

1. Rozhodněte, k jakému žánru patří uvedená ukázka.

Řešení: Bajka

2. Které tvrzení neplatí o bajce?

Řešení: c) V bajce nikdy nevystupují lidé.

3. Obsah každého odstavce zapište jednou větou. S pomocí zápisů potom převyprávějte celý obsah bajky.

Řešení: Havran ukradl sýr a setkává se s liškou. Liška lichotí havranovi a chce ho donutit zpívat. Havran se nechá zmámit, otvírá zobák a ztrácí svůj sýr.

4. Vysvětlete ponaučení plynoucí z bajky.

Řešení: Např. měli bychom si dávat pozor na cizí lichotky. Ten, kdo mnoho lichotí, to s námi nemusí myslet upřímně.

MPV VV – Namalujte podle bajky komiks.

MPV PŘ – Zjistěte, čím se živí havran (havran je všežravec: požírá žížaly, dospělý hmyz i larvy, plže, drobné obratlovce, semena, bobule, ovoce, příp. odpadky) a čím se živí liška (liška je všežravec: myši, ptáci, zajáci, králíci, žížaly, koroptve, slepice, mršiny...).

Malý princ

1. Které postavy v textu vystupují? Kde se děj odehrává?

Řešení: Malý princ a král. Děj se odehrává ve vesmíru.

2. Jak nazval král malého prince? Co na tomto oslovení princ nechápal?

Řešení: Poddaný. Nechápal, jak ho může král znát (ve smyslu charakterizovat), když ho ještě nikdy neviděl.

3. Vlastními slovy popište chování krále a vysvětlete, co ho k takovému jednání vedlo.

Řešení: Např. král je panovačný, nafoukaný, sebestředný, má potřebu vládnout. Je na planetě sám.

4. Z nabídky vyberte slovo, které nejlépe vystihuje výraz absolutistický:

a) materialistický; b) realistický; c) samovládny; d) přemrštěný.

Řešení: c) samovládny

5. Vysvětlete, proč je král označen jako vševládoucí.

Řešení: Protože si myslí, že vládne všemu. Vládne jedné planetě, na které však žije sám.

6. Král byl absolutistický vládce, ale zároveň i moudrý člověk. Přečtěte část textu, která to ukazuje, a vysvětlete jeho slova.

Řešení: „Kdybych nařídil generálovi, aby létal od květiny ke květině, jako létá motýl, nebo aby psal tragédii nebo aby se proměnil v mořského ptáka, a generál by rozkaz neprovedl, čím by to byla chyba?“ „Vaše,“ odpověděl pevně malý princ. „Správně. Je třeba žádat od každého to, co může dát,“ odvětil král. „Autorita závisí především na rozumu. Poručíš-li svému lidu, aby šel a vrhl se do moře, vzbouří se. Mám právo vyžadovat poslušnost, protože mé rozkazy jsou rozumné.“

7. Četli jste knihu Malý princ? Která kapitola nebo pasáž se vám líbila nejvíc?

MeDo Nejprve zjistíme, kdo knihu četl a kdo ne. Ti, kteří knihu četli mohou stručně vyprávět, o čem kniha je a jak na ně zapůsobila. Zároveň mohou vybrat pasáž, která je něčím zaujala nebo oslovila.

MPV VV – Rozdělíme se do skupin a vytvoříme planetu, na které žije král. Použijme techniku papírmaše (směs papíroviny, sádry, vody a disperzního lepidla.) Pokud pracujeme se třídou, která četla celou knihu, můžeme nechat žáky, aby si zvolili planetu, která je nejvíce zaujala. Varianta – vymyslete vlastní planetu s vlastním obyvatelem a vytvořte její model, resp. napište/namalujte příběh o jeho setkání s Malým princem.

DNP *Malý princ.* Přečteme žákům kapitolu z Malého prince a společně hledáme hlavní myšlenku kapitoly.

UČEBNICE

str. 68

Antoine de Saint-Exupéry

1. Popište, jakým způsobem se ve škole projevilo nadání budoucího spisovatele.

Řešení: Ve škole napsal příběh o starém cylindru tak, že všichni se zaujetím a napjatě poslouchali.

2. Byl si spisovatel jako dítě vědom svého talentu? Přečtěte větu, ze které to vyplývá.

Řešení: „Toni, vždyť ty jsi hotový spisovatel!“

3. Co všechno během svého života Antoine de Saint-Exupéry stihl?

Řešení: Jsem, ale to nevadí. Jednou budu letcem. A možná taky vynálezcem,“ řekl Toni úplně klidně.

4. Má Antoine de Saint-Exupéry někde svůj hrob? Zdůvodněte.

Řešení: Nemá, neboť za války záhadně zmizel i s letadlem.

5. Jaké vlastnosti byste na základě ukázky spisovateli přisoudili?

Řešení: Např. sebevědomí, cílevědomost, statečnost, obrazotvornost, skromnost...

UČEBNICE

str. 69

Modrá zem

1. Přečtěte název písně. Proč bývá naše planeta nazývána modrá?

Řešení: Protože většinu povrchu země tvoří oceány. Při pohledu z vesmíru se tedy zdá, že převládá modrá barva.

2. Autor popisuje touhy ze svého dětství. Vyhledejte verše, které tyto pocity vystihují.

Řešení: Kdysi dávno chtěl jsem létat, / vidět ráno slunce svítat, / dříve než ho spatří ostatní; Chtěl jsem být princem, který / hledá Modrou Zem; Můj sen v spánku čistém / plavil se s Monte Christem, / Aladin mou lampu zhasínal.

3. Na které hrdiny knih ze svého dětství autor vzpomíná? Kterého hrdinu máte rádi vy?

Řešení: Malý princ, Hrabě Monte Christo, Aladin.

MeDo Každý student si vybere jednoho hrdinu z dětské knížky, který ho oslovil a napíše několik důvodů, proč zvolil právě jeho. Diskutujeme nad tím, jací hrdinové se nám líbili, když jsme byly malé děti a jací nás oslovují nyní. Pokud se zde vyskytnou nějaké rozdíly, zaznamenejme si je a pokusme se vysvětlit, proč tomu tak je.

UČEBNICE

str. 70–72

Společenstvo prstenu

1. Víte, kdo je Frodo? Co má právě ve svých rukou?

Řešení: Frodo je hobit, příbuzný původního nositele prstenu Bilbo Pytlíka. Kouzelný prsten.

2. Od koho se Frodo dozvídá o moci Vládnoucího prstenu? Kdo prsten vytvořil, a byl tedy jeho prvním majitelem?

Řešení: Frodo se vše dozvídá od čaroděje Gandalfa. Prsten vytvořil temný pán Sauron.

3. Jakým jediným způsobem lze prsten zničit? Přečtěte část textu, kde je to popsáno.

Řešení: „Je jen jediná cesta: najít Pukliny osudu v hlubinách Orodruiny, Ohnivé hory, a tam Prsten vrhnout, pokud ho chceš skutečně zničit a navždy jej odstranit z dosahu nepřítelů.“

4. Proč nechce být Gandalf majitelem prstenu?

Řešení: Myslí si, že moc prstenu je příliš velká a ovládla by ho.

5. Vysvětlete, v čem spočívá velká „základnost“ prstenu.

Řešení: Prsten má svoji vlastní vůli. Sám je schopen měnit majitele podle toho, co mu zrovna vyhovuje. Svým nositelům kazí mysl, ovládá je a probouzí v nich špatné stránky. Zároveň se stále snaží dostat ke svému původnímu majiteli.

Proč nechal Tolkien Bilba zmizet?

1. **Kdo je hlavním hrdinou románu Hobit? Proč musel tento hrdina „zmizet“?**

Řešení: Byla to příliš „veselá“ postava, neodpovídala prototypu vážného hrdiny.

2. **V jakém příbuzenském poměru jsou Bilbo a Frodo? Kde našel Tolkien inspiraci pro tuto změnu?**

Řešení: Bilbo byl Frodovým strýcem. Tolkien čerpal ze starých legend, kde se strýc obvykle stal ochráncem a poručníkem synovce v případě, že otec předčasně zemřel.

3. **Vysvětlete význam slova eskapáda a nahradte ho synonymem.**

Řešení: Nerozvážený čin nebo neočekávaná, většinou nepříjemně se vyvíjející událost.

Dětská císařovna

1. **Jak se nazývá říše, ve které vládne Dětská císařovna?**

Řešení: Fantázie.

2. **Co bylo úkolem Átreje? Přečtěte větu, ze které se to dozvídáme.**

Řešení: Pak uslyšel její hlas: „Ale přesto jsi ho přivedl.“

Átrej zdvihl hlavu. „Koho?“

„Našeho zachránce.“

Hleděl jí pátravě do očí a nenašel v nich nic než jasný a veselý pohled. Císařovna se znovu usmála. „Splnil jsi svůj úkol. Děkuji ti za všechno, co jsi udělal a co jsi vytrpěl.“

3. **Vysvětlete, co je AURYN. K čemu Dětské císařovně a zároveň Átrejovi sloužil?**

Řešení: Je to zlatý amulet. Prostřednictvím amuletu byli Átrej i Dětská císařovna spojeni.

4. **Je si Átrej jistý, zda splnil svůj úkol? Přečtěte část textu, z níž je to zřejmé.**

Řešení: „Ne!“ vyrazil ze sebe Átrej skoro divoce. „Všechno bylo nadarmo. Neexistuje žádná záchrana.“
Nastalo dlouhé ticho. Átrej si schoval tvář do předloktí a tělo se mu třásl.

5. **Z jakého důvodu nemůže Átrej císařovně uvěřit, že úkol splnil?**

Řešení: Myslel si, že plní zcela jiný úkol.

6. **Pokud jste knihu četli, víte, kdo je oním zachránce Fantázie. Pokud jste knihu nečetli, přečtěte si znovu úvod k ukázce a odpověď na otázku vyvoďte.**

Řešení: Zachránce je malý chlapec Bastián.

7. **Znovu přečtěte úvod k ukázce. Domyslete, proč se román nazývá Nekonečný příběh.**

Řešení: Protože svět fantázie je nekonečný a provázaný se světem reality.

Never ending story / Nekonečný příběh

1. **Přečtěte si text v angličtině. Vyhledejte v něm anglická slova, která znáte.**

MeDo Vyhledejme slova, která známe. Vysvětleme si ta, která neznáme.

DNP *Píseň.* Můžeme text nakopírovat a vynechat v něj některá slova. Text má každý žák před sebou. Pustíme píseň, ze kterého text pochází. (<https://bit.ly/2EeDReF>)

2. **Porovnejte slova anglická a české verze. Vyhledejte ta anglická slova, která byla přejata do češtiny, a v češtině tak znějí stejně nebo podobně.**

Řešení: Např. story, fantasy.

Uč., str. 78–89 | KDYŽ VRCHOLIL STŘEDOVĚK

Pes a spousta Přemyslovců (12. a 13. století)

1. **Vysvětlete, kdo byli Přemyslovcé. Jak dlouho v českých zemích vládli?**

Řešení: Vládnoucí rod. Vládli více než 300 let.

2. **Řekněte, kdo byl otcem královské dcery Anežky. O co se tato žena zasloužila?**

Řešení: Přemysl Otakar I. Založila v Praze klášter se „špitálem“, starala se o chudé.

3. **Dařilo se lidem za vlády Přemysla Otakara I. lépe než v předchozí době? Vysvětlete.**

Řešení: Dařilo se jim lépe. V Čechách byly totiž nalezeny bohaté žíly stříbrné rudy, což zvyšovalo státní bohatství.

1. Jak zní přízvisko Přemysla Otakara II.? Na základě čeho vzniklo?

Řešení: Král železný a zlatý. Železný proto, že měl jízdu těžkooděnců v brnění, s nimiž vyhrával bitvy, zlato bylo symbolem bohatství.

2. Jaké chyby se podle názoru Psa dopustil král Přemysl Otakar II.? Přečtěte větu, ze které se to dozvídáme.

Řešení: Udělal ovšem chybu, že svou moc dával příliš najevo. Čím výš kdo vyrostne, tím z větší výšky padne... opakoval si Pes.

MeDo Pobavíme se s žáky, proč je ve slově Pes velké písmeno na začátku slova?

3. Jakým způsobem Přemysl Otakar II. Zahynul?

Řešení: Zemřel v bitvě na Moravském poli.

4. Co se stalo v důsledku prohrané bitvy na Moravském poli?

Řešení: Do Čech vtrhli Braniboři, kteří plenili, kradli a loupili, vypalovali města. Uvěznili Václava, syna Přemysla Otakara II. Na hradě Bezdězu.

5. Která tři království patřila Václavovi II.? Ponechal si všechna?

Řešení: České, polské a uherské. Uherské přenechal svému synovi Václavu III.

6. Vysvětlete ustálené rčení rod vymřel po meči.

Řešení: Rod již neměl žádné potomky mužského pohlaví.

7. V důsledku jaké události a v kterém roce vymřeli Přemyslovci po meči?

Řešení: Zavražděním Václava III. V Olomouci roku 1306.

8. Přemyslovci byli naším jediným původem českým panovnickým rodem. Co vás na době jejich vlády nejvíce zaujalo?

MPV D – Nejprve si zopakujeme, co všechno víme o době vlády Přemyslovců z hodin dějepisu. Následně můžeme diskutovat nad tím, co nás na jejich panovnickém rodě, resp. Době, ve které žili, nejvíce zaujalo.

Rytíři**1. Rozhodněte, zda uvedená ukázka patří k umělecké, nebo k odborné literatuře.**

Řešení: Nelze jednoznačně určit, nicméně převládají spíše prvky odborné literatury.

2. Vypište z textu nejdůležitější informace. Podtrhněte, který fakt je pro vás nejzajímavější. Svoje názory porovnejte.

DNP *Popis výchovy.* Napíšeme popis výchovy dnešních dětí. Jak si žáci vidí výchovu, která proběhla a pokračují tím, co si myslí, že bude následovat, jaká je jejich představa.

O králi Janu Lucemburském a Elišce Přemyslovně**1. Vysvětlete, kdo byla Eliška Přemyslovna.**

Řešení: Sestra zavražděného krále Václava III. Poslední Přemyslovna.

2. Kdo se ujal vlády po smrti Eliščina bratra Václava III.? Kam a proč byla umístěna Eliška Přemyslovna? Jakým způsobem se stala českou královnou?

Řešení: Jindřich Korutanský. Eliška byla poslána do kláštera, neboť byla poslední Přemyslovna, jejíž ruka byla volná a ohrožovala tak vládu své sestry Anny a jejího manžela Jindřicha Korutanského. Provdala se za Jana Lucemburského, syna římského krále.

3. Jakým způsobem se Eliška snažila omezit vliv Jindřicha z Lipé? Jak se jí potom pomstil?

Řešení: Přesvědčila svého muže, že mu Jindřich škodí, a ten nechal Jindřicha uvěznit. Namluvil králi, že se chce Eliška zmocnit trůnu.

4. Jaké vlastnosti měla Eliška Přemyslovna? Přečtěte část textu, ze které tak soudíte.

Řešení: Eliška byla vášnivá a prudká jako plamen.

5. Jak se jmenoval syn Elišky a Jana Lucemburského? Jaké jméno dostal ve Francii?

Řešení: Václav. Ve Francii dostal jméno Karel.

Romance o Karlu IV.**1. Kolik postav v básni vystupuje? V jakém vztahu asi byli Karel IV. a Bušek z Vilhartic?**

Řešení: Dvě postavy – Karel IV. a Bušek z Vilhartic. Byli pravděpodobně přátelé.

2. K čemu Karel IV. přirovnává český lid? Přečtěte verše, kde popisuje jeho vlastnosti.

Řešení: „Pij, Bušku – již se nezarmuť – / a poslyš, co ti král tvůj moudrý praví: / můj jazyk je, jak známo, vybíravý – / a našel již v tom víně chuť. / Víš – zkoumat třeba, Bušku milý! / To víno má svůj zvláštní ráz, / zprv trpké, ale milé zas – / my, myslím, už se vpili!“

3. Přečtěte verše, ve kterých vystihuje „duši“ českého lidu Bušek z Vilhartic.

Řešení: „Nu vidíš, králi: tak náš lid! / Má duši zvláštní – / trochu drsná zdá se – / však kvete po svém, / v osobité kráse –“ / teď přerušil svůj náhle klid/hned rozveselen Vilhartice – / „Ach, přiblíž k tomu lidu hled / a přitiskneš svůj k němu ret / a neodtrhneš více!“

4. Je uvedená báseň lyrická, nebo epická? Zdůvodněte.

Řešení: Je to báseň lyricko-epická. Využívá lyrických prostředků a zároveň v ní můžeme sledovat děj.

Jak se žilo Karlu IV.

1. Ve kterém historickém okamžiku začíná děj ukázky?

Řešení: 2. září r. 1347. V Praze, korunovací Karla IV. na českého krále.

2. Z jakého důvodu měl mladý Karel IV. nedostatky v češtině?

Řešení: Byl vychováván ve Francii.

3. Vysvětlete, díky čemu byl Karel IV. v Itálii zachráněn před otravou jedem.

Řešení: Díky tomu, že držel půst.

4. Dle vlastních slov vedl Karel IV. v mládí prostopášný život. Vysvětlete, co tato slova asi znamenají.

Řešení: Nechoval se příliš ctnostně a slušně.

MeDo Vysvětlíme žákům, že slovo ctnostný znamená, že jednání a zvyklosti takového člověka nejsou nakloněny k dobrému jednání. (Slovo souvisí s úctou).

5. Kde se musel Karel IV. po návratu do vlasti ubytovat? Z jakého důvodu to bylo?

Řešení: Ubytoval se v obyčejném měšťanském domě U Zvonu. Jeho otec nechal královské statky a hrády zastavit, aby měl peníze na válečná tažení.

6. Jaké vlastnosti měl podle vás Karel IV.? Co na této historické postavě obdivujete?

MeDo Nejprve si zopakujeme, co všechno víme o Karlu IV. Z hodin dějepisu, případně dohledáme informace v odborných příručkách nebo na internetu. Následně se zamyslíme nad tím, co je podle nás na Karlu IV. obdivuhodné. Diskutujeme, argumentujeme, přičemž výsledkem diskuse by měla být pouze jedna obdivuhodná vlastnost Karla IV. Vyhrává ten, kdo má lepší argumenty.

7. Které významné památky a činy nám připomínají Karla IV. do dnešních dnů?

Řešení: Např. založení nového města pražského, katedrála sv. Víta, založení Karlovy univerzity, Karlštejn, Karlův most, kaple sv. Kříže na Karlštejně, Staroměstská mostecká věž, Hladová zeď...

Konečně v chrámě

1. Ve kterém městě a na jakém místě se děj příběhu odehrává?

Řešení: V Praze před katedrálou sv. Víta.

2. Vysvětlete, co znamenala otázka muže z ochranky, která zněla: *Jste věřící?* Přečtěte odstavec, ve kterém Vilém vysvětluje svůj postoj k této otázce. Řekněte, jaká odpověď z jeho slov vyplývá.

Řešení: Muž z ochranky se jich ptal, zda jsou příslušníci nějaké církve. Chtěli se za každou cenu dostat dovnitř, ale nevěděli, jestli jsou věřící. Chápali, že jsou na světě lidé, kteří ví, že jsou, ale stejně to byla záhada. Jak to zjistili? Pravda je, že jim nikdy nebylo úplně jasné, kde se to tu všechno vzalo. Ten svět. Barevné květiny, banány, kaštiny a ananas. Stromy, hory a moře, řasy a medúzy, obloha a zvířata s nádhernou srstí. A lidi? Jak vlastně přišli ke svým schopnostem? Třeba hudebníci a malíři. Nebo skokani do výšky a krasobruslaři a kosmonauti. A co všechno vymysleli... třeba kino a rentgen. A jezdící schody. A telefon. A špagety. A ty stavby, co postavili! Právě teď před jednou takovou stojí a nakukují dovnitř. Barevnými vitrážemi do ní proudí duhové světlo a plazí se po podlaze. To přeci není jen tak... Věří, že ne, že to není jen tak. Z jejich váhání vyplývá, že nejsou organizováni v žádné církvi jako instituci, ale zároveň uvažují o tom, že existuje nějaká vyšší moc, která zde všechno stvořila.

3. Na základě textu vysvětlete, co je vitráž a chrámová loď.

Řešení: Vitráž – chrámové okno z barevných skel poskládaných do obrazců; chrámová loď – hlavní sál celého chrámu.

4. Co chlapi v chrámu hledali? Podařilo se jim hledaný objekt najít?

Řešení: Hledali paži svatého Víta. Ne.

5. Na základě textu řekněte, co je *relikvie*. Vysvětlete vlastními slovy, proč jsou podle starcova mínění některé relikvie zřejmě nepravé.

Řešení: Relikvie – ostatky svatých (většinou kosti). Nepravé jsou proto, že lidské tělo obsahuje určitý počet kostí (210) a relikvie jednoho světce se objevují na mnohem více místech, tudíž tyto počty nesouhlasí.

6. Navštívili jste katedrálu sv. Víta nebo jiný chrám? Popište, jak jste se zde cítili.

MeDo Nejprve zjistíme, zda někdo z žáků navštívil katedrálu sv. Víta. Pokud ano, může nám stručně předat svoje dojmy. Pokud ne, máme námět na exkurzi.

Uč., str. 90–101 | KDYŽ DOZNÍVAL STŘEDOVĚK

UČEBNICE

str. 90–92

Husité

1. Kdo v ukázce podniká výlet do minulosti a jakým způsobem se v ní ocitá?

Řešení: Děti Anežka a Mikuláš. Zabodli hůl do země.

2. Ve kterém roce a u jaké smutné události se děti ocitly?

Řešení: V roce 1415, 6. července – Jan Hus byl upálen.

3. Ve kterém roce a v jaké situaci se děti ocitly ve snaze zjistit, co se dělo po Husově smrti?

Řešení: V roce 1419 v Praze při počátcích husitské revoluce a následných válek.

4. Vysvětlete, co byla vozová hradba.

Řešení: Seskupení vozů, které bránilo útočícím nepřátelům, zejména jezdcům na koních.

5. Jak se nazývaly dvě střelné zbraně, které začali husité jako první používat?

Řešení: Pistole (dříve píšťala) a houfnice.

6. Jaké slovo bylo od slova píšťala později odvozeno?

Řešení: Pistole.

7. Znovu přečtěte, co napsal mistr Jan Hus. Jakými činy Jan Hus svoje slova potvrdil?

Řešení: Kdo se bojí smrti, ztrácí radost ze života. Nade vším vítězí pravda!; Tím, že neodvolal svoje názory ani tváří v tvář smrti na hranici.

UČEBNICE

str. 93

Tulipán

1. Za pomoci textu vysvětlete, co je reprodukce (v oblasti výtvarného umění).

Řešení: Reprodukce je kopie obrazu.

MeDo Žáci by měli přijít na to, že pomocí textu nelze vysvětlit, co je reprodukce. Společně na to tedy přijdeme. Žáci zkusí vysvětlit svými slovy.

2. Jaká historická událost je na zmíněné reprodukci zachycena?

Řešení: Bitva u Lipan.

3. Co autor vyjadřuje příměrem zvadlého tulipánu, umístěného pod obraz bitvy?

Řešení: Např. i květina vycítí, že války a bitvy nejsou pro člověka dobré. Přenesou se na ní negativní emoce a kytka uvadá.

4. Řekněte vlastními slovy, jakou myšlenku chtěl autor sdělit.

Řešení: Např. války a boje jsou velmi neprospěšné, nerozumné a celkově škodlivé. I takové křehké z našeho pohledu nemyslicí květiny vycítí nesmyslnost těchto konfliktů. Neměli bychom se tedy mezi sebou rvát.

5. Uvedená ukázka je text písně. Básně a texty písní se od sebe příliš neliší. V čem spočívá hlavní rozdíl mezi nimi? Víte, kdo napsal hudbu k této písni?

Řešení: Hlavním rozdílem může být např. opakující se část textu, tzv. refrén. Jiří Šlitr.

UČEBNICE

str. 94–96

Doba krále Jiřího z Poděbrad

1. V jaké souvislosti začal pan Tempora vyprávět o Jiřím z Poděbrad?

Řešení: Vzpomněl si na lázně Poděbrady.

2. V čem byl co do původu Jiří z Poděbrad mezi našimi panovníky výjimečný?

Řešení: Tím, že nepocházel z panovnického rodu.

3. Rozhodněte na základě textu: Je to pravda?

a) Jiří z Poděbrad bojoval v bitvě u Lipan na vítězné straně.

Řešení: Ano.

b) Po smrti Ladislava Pohrobka se stal Jiří správcem českých zemí.

Řešení: Ano.

c) Volba Jiřího z Poděbrad českým králem proběhla velmi hladce.

Řešení: Ne.

4. Z textu a dějepisných znalostí vyvodte, zda byl Jiří moudrým panovníkem.

Řešení: Ano, byl chytrý panovník. Stal se z něj mocný a bohatý panovník. Byl sirotek a dokázal velké věci díky své moudrosti a píli.

MPV D – Připavíme si krátké texty o životě Jiřího z Poděbrad, jeho úspěchu i neúspěchu. Zajímavosti... Každý žák dostane jiný text a udělá sám výtah ze svého textu. Přečteme společně, tak aby šly případné události a letopočty za sebou. Utvoříme na tabuli časovou osu událostí, které se odehrály za jeho života.

5. Řekněte, co vás na postavě Jiřího z Poděbrad nebo na popisu jeho doby zaujalo.

DNP Diskuze. Nejprve si zopakujeme, co všechno víme o Jiřím z Poděbrad. Z hodin dějepisu, případně dohledáme informace v odborných příručkách nebo na internetu. Následně se zamyslíme nad tím, co je podle nás na Jiříku z Poděbrad obdivuhodné. Následně diskutujeme, argumentujeme, přičemž výsledkem diskuse by měla být pouze jedna obdivuhodná vlastnost Jiříka z Poděbrad. Vyhrává ten, kdo má lepší argumenty. (Pokud nejsou žádné vlastnosti v textu zmíněny, společně s žáky je vyvodíme z jednání a činů Jiřího z Poděbrad.)

Paleček krále Jiřího

1. Které postavy v básni vystupují?

Řešení: Paleček, králův posel, děti, král Jiří.

2. Čemu se věnoval Paleček před tím, než se stal královským šaškem?

Řešení: Hrál si s dětmi.

3. Přečtete verše, ve kterých posel říká, co má být úlohou Palečka.

Řešení: „Budeš sloužit králi vznešenému, / bavit ho a obveselovat!”

4. Přečtete verše, které vystihují, co Palečka vedlo k rozhodnutí roli šaška přijmout.

Řešení: „Budu bláznem vznešeného krále, / o čem chci, s ním mohu promluvit.

5. Vysvětlete, v čem byla úloha královského šaška pro krále, a tím i pro celé království, důležitá.

Řešení: Královský šašek se nemusel bát říct králi do očí pravdu, a pokud byl král moudrý, šaška vyslyšel a mohl tak prospět celému království.

6. Domníváte se, že by byl šašek užitečný i v dnešní době?

MeDo V rámci diskuze se pobavíme o tom, co si žáci myslí.

MPV VV – Namalujeme, jak by vypadal moderní šašek. Šašek 21. století.

7. Je uvedená báseň lyrická, nebo epická? Zdůvodněte.

Řešení: Je to báseň lyricko-epická. Obsahuje lyrickou složku, ale zároveň zde není potlačen děj.

Pověst o bitvě u Moháče

1. Jaké byly hlavní příčiny porážky Ludvíkova vojska? Přečtete část textu, ze které to vyplývá.

Řešení: Strach Ludvíka zcela ovládl. Obrátil koně, bez výčitek ujížděl pryč z bojiště, pryč z hučící vřavy a strhl s sebou i další. „Spas alespoň holý život. Nemáš jedinou šanci zvrátit výsledek bitvy. Jeď tryskem odsud, nebo zemřeš! Turci jsou jak smečka hladových psů, neznají slitování. Uteč!”

2. Kolik let bylo Ludvíkovi Jagellonskému, když zahynul při ústupu z bitvy?

Řešení: b) dvacet jedna let.

3. Vysvětlete, na základě čeho „bušila v srdci Karla IV. přemyslovská krev“.

Řešení: Jeho matkou byla Eliška Přemyslovna.

4. Ve kterém roce Ludvík Jagellonský zemřel? Komu a díky jaké příbuzenské vazbě se poté otevřela cesta k českému trůnu?

Řešení: V roce 1526. Díky tomu, že Ludvík neměl děti, si mohl trůn nárokovat bratr královny Marie Ferdinand I. z rodu Habsburků.

5. Co byste udělali na místě Ludvíka Jagellonského vy? Diskutujte.

DNP Dialog. Vytvoříme 2 skupiny. Jedna, která souhlasí s rozhodnutím krále, odejít z boje a druhá skupina nesouhlasí. Skupiny si sednou naproti sobě a každá sepisuje argumenty, proč je právě jejich názor

správný. (Pokud bude v některé skupině víc lidí, přejdou do ní žáci z opačné skupiny a budou zastávat názor skupiny, ve které jsou, i když s ním nebudou souhlasit.) Následně začne dialog. Vždy vystoupí z každé skupiny pouze 1 žák. Žák z jedné skupiny řekne pouze jeden argument: můžeme stanovit, že to bude jedna věta, nemusíme. Žák z druhé skupiny na o reaguje argumentací, také jednou větou. Pokračujeme stále stejně, zástupci se střídají tak, aby vystoupil každý žák z každé skupiny.

MeDo Zasahujeme pouze, pokud je porušen dialog. Dohlížíme na to, aby byly argumenty nosné a aby si žáci neskákali do řeči. Žáci se tak učí naslouchat jeden druhému, neskákat si do řeči, poslouchat jiné názory a hledat v nich pravdu či nepravdu. Na závěr se pobavíme o tom, jak bylo, či nebylo těžké korigovat dialog/spor. Zda během dialogu změnili názor, zda je argumenty přesvědčili, nebo alespoň vidí věci trochu z jiného úhlu. Poukážeme žákům na to, že by měla být hádka mezi lidmi konstruktivní, lidé by se měli poslouchat a reagovat na argumenty, které byly řečeny. Nechat domluvit jeden druhého... uznat, pokud změní názor.

Nepohádka o jménech a školách v 15. století

1. Jakou formou je psán uvedený text?

Řešení: Text je psán formou rozhovoru.

2. Vysvětlete, co je rodové jméno šlechticů. Uveďte příklad.

Řešení: Šlechtické rody a jejich příslušníci se obvykle psávali po jménu hradu nebo tvrze, odkud pocházeli. Oldřich z Rožmberka, Ješek z Brodu.

3. Měli lidé zpočátku dvě jména? Které ze dvou dnešních jmen vzniklo až později?

Řešení: Zpočátku měli lidé pouze křestní jméno, teprve později vznikla příjmení.

4. Uveďte příklady, jakým způsobem vznikala příjmení.

Řešení: Příjmení vznikla například podle místa odkud lidé pocházeli (Petr Soběslavský, Vaněk Pražák), nebo podle vzhledu (Mikuláč Malý – byl malého vzrůstu, Jakub Brada – měl vousy) nebo podle charakterové vlastnosti (Tomáš Hovorka – byl příliš upovídaný).

DNP Příjmení. Píšeme, jak by vypadalo naše příjmení pokud bychom ho odvozovali od: našeho sportovního zájmu/koníčku, od místa, z kterého pocházíme, od nejoblíbenějšího jídla, od nejoblíbenější květiny/auta, od nejlepší vlastnosti, kterou máme, od špatné vlastnosti, kterou máme, od názvu práce, kterou bychom chtěli v budoucnu vykonávat.

5. Na základě textu vysvětlete, kdo je novic a kdo je mnich.

Řešení: Člověk, který přišel do kláštera se nestal hned mnichem, ale nejprve tzv. novicem.

6. Jakým jazykem mluvili ve středověku prostí lidé a jakým příslušníci církve?

Řešení: Prostí lidé mluvili česky, příslušníci církve se dorozumívali latinsky.

7. Kdo zřizoval ve středověku první školy a kde byly proto zakládány?

Řešení: První školy byly církevní, tudíž byly zakládány při klášterech nebo velkých významných chrámech.

8. Vyberte si příjmení svoje nebo někoho z okolí a zkuste odhadnout, jak asi ve středověku vzniklo.

MeDo Nejprve se podíváme na to, jestli je naše příjmení českého původu, nebo pochází z cizího jazyka. Za pomoci odborné literatury (např. Dobrava Moldanová: Naše příjmení) nebo internetu se pokusíme zjistit, z čeho naše příjmení vzniklo.

MPV OV – Vytvořte rodokmen vaší rodiny. Pokuste se dohledat informace o jménech vašich předků co nejvíce do minulosti. Prohlédněte si příjmení a na základě znalostí o tom, jak příjmení vznikala, se pokuste vysvětlit jejich původ.

MPV VV – Rodokmen bývá velmi často zobrazován skutečně jako strom s větvemi, na nichž se nachází jména příslušníků rodu. Vytvořte rodový strom – rodokmen (např. výtvarnou technikou koláže). Použijte okopírované fotografie rodinných příslušníků.

Experiment profesora Rousse

1. Charakterizujte řeč profesora Rousse. Kdo se takto většinou vyjadřuje?

Řešení: V jeho promluvě je mnoho prohrěšků proti pravidlům českého jazyka – míchá dohromady české a anglické výrazy, neskloňuje a nečasuje správně, jeho věty mají chybný slovosled. Cizinec, nebo žil dlouho v cizině.

2. Vysvětlete, v čem spočívala metoda výsledku podezřelého Suchánka.

Řešení: Profesor říká určitá slova a podezřelý Suchánek na ně musí bez rozmyslu reagovat. Tím odhaluje svoje podvědomí.

3. Co připomínal Suchánkovi výsledek? Jaké měl při něm pocity?

Řešení: Připomínalo mu to karetní hry – trumfování. Začalo ho to bavit.

4. Rozdělte se do dvojic a vyzkoušejte profesоровu metodu.

DNP Asociace jinak. Žáci, kteří sedí napravo v lavici budou v roli profesora, žáci, sedící nalevo v roli dotazovaného. Učitel si dopředu připraví na papírky seznam slov, která budou pro všechny „profesory“ stejná. Profesor si odpovědi zapisuje. Poté se vymění role, ale také seznam slov. Nakonec porovnáme výsledky a na tabuli zapíšeme nejfrekventovanější odpovědi. Zakončíme diskusí o tom, proč na některá slova máme stejné nebo podobné asociace.

UČEBNICE

str. 104–106

Případ s hodinami bez hodinek

1. Kolik postav v příběhu vystupuje? Kdo je kdo? Jmenujte je a o každé řekněte větu.

Řešení: Sherlock Holmes – je to staříčkový detektiv, který se rád prochází lučinami.; Filip Bradley – je to chlapec, který přišel nahlásit vloupání; Pan Bradley – je to Holmesův soused, kterého okradli.; pan Whitaker – je to malý živý člověk, který říká, že je pravděpodobně svědkem zločinu.

2. Stručně popište, k jakému zločinu v povídce došlo.

Řešení: Pan Bradley byl oloupen o část své sbírky mincí – zmizely mu dvě stříbrné keltské tetradrachmy – a o náramkové hodinky.

3. Co vedlo Sherlocka Holmese k závěru, že pachatelem je někdo z přátel rodiny?

Řešení: Zámek nebyl porušen.

4. Rozhodněte na základě textu: Je to pravda?

a) Našel se svědek, který viděl podezřelou osobu.

Řešení: Ne.

b) Svědek zaslechl hlas dvou ptáků a pozoroval květinu kvetoucí v noci.

Řešení: Ano.

c) Holmes prohlásil, že případ s jediným svědkem nedokáže vyřešit.

Řešení: Ne.

5. Byla podle názoru Sherlocka Holmese svědkova výpověď pro vyřešení případu důležitá? Zkuste odhadnout, které stopy ze svědkovy výpovědi mohly být pro vyřešení případu rozhodující.

Řešení: Ano, svědkova výpověď Holmesovi velmi pomohla.; Pro Sherlocka Holmese byly důležité tyto svědkovy údaje: slyšel ptáka rákosníka, a ten se ozývá obvykle mezi 20.–21. hodinou; slyšel ptáka bukače, který se obvykle ozývá mezi 21.–22. hodinou; povšiml si květu knotovky noční, a ta rozevívá svoje květy kolem 21. hodiny. Odtud vydedukoval, že trestný čin byl spáchán kolem 21. hodiny a ověřoval alibi podezřelých pro tuto dobu. Podezřelý bez alibi byl pravděpodobným pachatelem.

UČEBNICE

str. 107–109

Záhada hlavolamu

1. Kdo jsou hlavní hrdinové příběhu? Dokážete je vyjmenovat?

Řešení: Mirek Dušín, Jarka Metelka, Jindra Hojer, Červenáček, Rychlonožka, Jan Tleskač, Em.

2. V jakém místě se odehrává děj ukázky?

Řešení: Ve věži kostela svatého Jakuba.

3. Co se dozvídáme o chlapci jménem Jan Tleskač?

Řešení: Např. Jan Tleskač je mladý učeďník, který pracuje v dílně na nějakém tajném projektu, ke kterému potřebuje kolo. Stávají se mu nebezpečné nehody, a proto má strach o svůj život. Má neustálé konflikty se svým mistrem, kterého nazývá Em. Jednou z nejdůležitějších věcí je pro něj hlavolam ježek v kleci.

4. Působí na vás ukázka tajemně a napínavě? Přečtete znovu úsek, který na vás tímto způsobem působí.

MeDo Nejprve zjistíme, na které žáky působí ukázka napínavě a na které nikoli. Každý student individuálně zvolí pasáž příběhu, která v něm vzbuzuje pocity napětí a tajemnosti. Porovnáme si jednotlivé ukázky a pohovoříme o tom, zda se shodujeme a pokud ano, proč tomu tak je.

5. Co myslíte, ve které době tento román vznikl? Svůj odhad ověřte na internetu.

Řešení: 1. vydání vzniklo jako vkládaná příloha časopisu Mladý hlasatel v letech 1940–1941.

6. Vysvětlete, proč román Záhada hlavolamu můžeme označit jako detektivní.

Řešení: Rychlé Šípy vyšetřují tajemnou smrt mladého zámečnického učně, která se stala před lety. Stejně jako detektivové shromažďují stopy a hypotézy a nakonec se doberou pachatele.

7. Četli jste knihu Záhada hlavolamu? Řekněte, co ježek v kleci ukrýval.

Řešení: Ježek v kleci ukrýval plánek na létající kolo, které chtěl sestrojít Jan Tleskač.

MeDo Nejprve uděláme anketu o tom, kdo knihu četl a kdo ne. Někdo z těch, kteří knihu četli, může stručně vyprávět hlavní dějovou linku a charakterizovat hlavní postavy. Doplní, čím ho kniha zaujala, nebo v čem s mu naopak nelíbila.

MPV VV – Pokuste se jakoukoli výtvarnou technikou vytvořit známý hlavolam ježka v kleci.

DNP Výměna kola. Pobavíme se o výměně duše a pneumatiky u cyklistického kola. Pokud to někdo z žáků umí, popíše to ostatním. Do detailu si vysvětlíme postup. Pokud je možnost, pak by byla dobrá praktická ukázka.

UČEBNICE

str. 110

Jak to bylo s létajícím kolem

1. Vysvětlete, co je šlapolet. Odhadněte, jakým způsobem slovo šlapolet vzniklo.

Řešení: Je to český název pro létající kolo, které prý sestrojili ve Francii. Vzniklo kombinací slov šlapat a letět.

2. Který pozdější prostředek k létání šlapolet ovlivnil?

Řešení: Větroně (bezmotorová letadla).

3. Co myslíte, v čem spočíval hlavní přínos Jaroslava Foglara při zpracování myšlenky o konstrukci létajícího kola?

MeDo Zamysleme se nejprve každý sám nad zpracováním myšlenky o létajícím kole. Zapišeme si naše názory a nápady, které nás k tématu napadnou. Na závěr se pokusme v diskusi dojít k jednotnému názoru.

UČEBNICE

str. 111–113

Princezna Viktorie

1. Při jaké příležitosti objevila Viktorie záhadný deník?

Řešení: Na Viktorii spadne část knihovny, resp. celé dílo Charlese Dickense. Když rovná knihy zpět, narazí na deník.

2. Jak se nazývala kniha, ve které byl deník skryt? Kdo je autorem této knihy?

Řešení: Nadějně vyhlídky.

3. Znáte některou další knihu Charlese Dickense? Který další jeho román je v ukázce zmíněn?

Řešení: Např. kronika Pickwickova klubu, Vánoční koleda, David Copperfield... Oliver Twist.

4. Rozhodněte na základě článku: Je to pravda?

a) Deník dívky Philippy vznikl v nedávné době.

Řešení: Ne.

b) Philippa byla obviněna a odsouzena za vraždu.

Řešení: Ne.

c) Viktorie si deník vzala k sobě.

Řešení: Ano.

5. Jaká pověra se Viktorii vybavila v souvislosti s deníkem?

Řešení: Číst cizí deník údajně přináší neštěstí.

6. Kterou knihu máte oblíbenou natolik, že byste do ní ukryli svůj deník?

DNP Oblíbená kniha. Vyberme si jednu svoji oblíbenou knihu, do které bychom ukryli svůj deník. Pokusme se vymyslet sérii nápověd, která zbytku třídy pomůže odhalit název této knihy. (Např. oblíbená kniha je Malý princ. Nápovědy: Jsem králův syn, divoké husy mě nosí, dospělý nejsem, nejlepším přítelem je mi liška).

Deset malých černoušků

1. Po přečtení ukázky vyjmenujte všechny charakteristické znaky, které má zápis divadelní hry. K čemu slouží poznámky psané kurzivou a komu jsou určeny? Obejde se bez nich divadelní hra nebo filmový scénář?

Řešení: Text není členěn na kapitoly, ale na dějství, je psán formou scénáře, kde jsou označeny jednotlivé postavy a jejich promluvy, obsahuje scénické poznámky (co která postava právě dělá, jak se tváří, jaká používá gesta...); Scénické poznámky – jsou určeny režisérovi a hercům; Ne.

2. Proč se detektivní hra, z níž je ukázka, nazývá Deset malých černoušků?

Řešení: Děj se odehrává v pokoji, kde se nachází deset porcelánových figurek malých černoušků a nad nimi je zarámovaný text říkadla o nich.

3. Myslíte, že Marston spáchal sebevraždu, nebo byl zavražděn? Svůj názor zdůvodněte.

MeDo Nejprve si znovu přečtěme pasáž, které se otázka týká a přemýšlejme o jejím obsahu. Pokud jsme se rozhodli, ke kterému názoru se přikloníme (vražda nebo sebevražda?), sepíšeme si argumenty, které podpoří naše tvrzení. Zahájíme diskusi. Na závěr dáme hlasovat a výsledek zapíšeme na tabuli.

4. Přečtete si, co je pro drama typické. Řekněte, jestli uvedená detektivní hra tato kritéria splňuje. Svůj názor zdůvodněte a doložte na příkladech z textu.

Řešení: Předpokládá předvádění příběhu na scéně. Motivací pro rozvoj příběhu je konflikt mezi postavami vyjádřený dialogem či monologem nebo jednáním postav. Drama bývá rozčleněno na několik dějství (jednání) a obrazů (scén). Ano – Text není členěn na kapitoly, ale na dějství, je psán formou scénáře, kde jsou označeny jednotlivé postavy a jejich promluvy, obsahuje scénické poznámky (co která postava právě dělá, jak se tváří, jaká používá gesta...).

Uč., str. 116–131 | ZAČÍNÁ NOVOVĚK

1. Ve kterých stoletích žil Leonardo da Vinci? Ze které země pocházel?

Řešení: 1452–1519; Itálie.

2. Na základě textu vyjmenujte obory, kterými se tento vědec a umělec zabýval.

Řešení: Malíř, matematik, vědec, inženýr, hudebník, architekt.

3. Jak se nazývá Leonardův nejslavnější obraz? Víte, kde je dnes vystaven?

Řešení: Mona Lisa; V Louvru ve Francii.

4. Popište, jaké vlastnosti mají lidé, které označujeme jako renesanční člověk.

Řešení: Jsou to lidé, kteří mají značné vědomosti, zkušenosti a nadání pro více různých oborů.

5. Znáte z historie nebo ze současnosti člověka, kterého byste označili za renesančního?

MPV ČJ – Životopis. Najděme osobnost, kterou bychom mohli označit za renesančního člověka a napišme její životopis. Informace můžeme dohledat na internetu, nebo pokud se jedná o někoho z našeho okolí, také dotazováním. Představme renesanční osobnost třídě.

Ferdinand I. Habsburský (1503–1564)

1. Zapište, co vás z informací o Ferdinandovi I. zaujalo nejvíc. Zápisy porovnejte.

MeDo Přečtete si text společně nahlas. Následně čítanku zavřeme a pokusíme se napsat co nejvíce informací, které jsme si zapamatovali. Porovnáme svoje zápisky a zhodnotíme, která informace o Ferdinandovi I. se opakuje nejčastěji.

2. Do kterého roku trvala říše, jejíž základy Ferdinand I. položil?

Řešení: do roku 1918.

3. Řekněte, jaký byl velký klad, a jaký byl naopak zápor Ferdinandovy vlády.

Řešení: Klady – např. povolal ze Španělska Tovaryšstvo Ježíšovo neboli jezuitu, aby katolickou církev podpořil. Jezuité zakládali školy, které měly na tu dobu vynikající úroveň.

Zápory – např. omezil výsady měst (a stanovil jim velké daně). Došlo i na střety se šlechtici, a ty dospěly (v letech 1546–47) až k povstání. Měštům byla odebrána politická práva, veškerá výzbroj musela být odevzdána, a navíc byly zbořeny městské hradby. Nekatolíci byli v nemilosti. Pálily se zakázané knihy.

4. Víte, v kterém roce skončila vláda Habsburků v našich zemích?

Řešení: V r. 1918.

UČEBNICE

str. 119

Praha 1581

1. Přečtěte verše, které popisují Prahu v období renesance.

Řešení: Znělka Zlaté uličky, / hmoždíře a paličky, / Praha v renesanci.; Na Hradě zní podkovy, / šlechta jezdí na lovy, / v Libni prý jsou kanci.

2. Kde se nachází Zlatá ulička? Z předešlého textu víte, kdo a pro koho nechal postavit „letohrádek královny Aninky“. Víte, kde se nachází? Pokud ne, zjistěte na internetu.

Řešení: Zlatá ulička se nachází na Pražském hradě mezi zdí jeho severního opevnění a starým purkrabstvím; Letohrádek královny Anny se nachází na Pražském hradě v Královské zahradě.

3. Kdo byl Jan Mydlář? Pokud nevíte, vyhledejte tuto informaci na internetu.

Řešení: Nejslavnější kat naší historie.

UČEBNICE

str. 120–121

Legenda o Golemovi

1. Jak se jmenují muži, kteří spolu v textu hovoří? Co o nich víme?

Řešení: Student Johan, který se zajímá o všechno tajemné a z toho důvodu chce najít a oživit golema, a Jindřich, poslední přítel nemocného císaře Rudolfa II.

2. O co Johan usiluje? Jak popisuje, po čem touží? Přečtěte jeho slova.

Řešení: „Ne. Nejsem Žid. Od útlého mládí mě však zajímá vše tajemné a dosud nepoznané. Prahnu po všem zázračném, po tom, co leží mimo dosah našeho chápání.“ Johan rozhodil rukama. „Není to snad dostatečná výzva?“ „Už dlouho se na setkání s Golemem připravuji. Víím o něm téměř všechno. Studoval jsem kabalou, formu a význam čísel a písmen abecedy, shrnutých do knihy Sefer Alfa Beta. S její pomocí dokážu oživit Golema a ovládnout ho.“

3. Řekněte, co se z textu dozvídáme o postavě rabbiho Löwa.

Řešení: Rabbi Löw byl velmi zajímavá osobnost. Několikrát navštívil císaře a vedli spolu učené rozpravy. Pravděpodobně měl magické schopnosti, ale především byl vynikající učenec a pražská židovská škola byla za jeho éry jednou z nejslavnějších. Jeho postava byla opředená mnoha legendami.

4. Za jakým účelem stvořil rabbi Löw Golema? V jakých případech končilo oživení Golema katastrofou?

Řešení: Měl bdít nad jeho lidem. A nesměl být použit k ničemu jinému; Pokud se ho někdo snažil využít k jinému účelu, než k jakému byl stvořen.

5. Co bylo hlavním předmětem zájmu Rudolfa II. v posledních letech jeho života? Kterou z jeho snah mu přítel Jindřich Julius rozmluvil?

Řešení: Chtěl najít Golema; Protože kdykoli, kdy se Golema někdo snažil využít k jinému účelu, než k jakému byl stvořen, skončilo to katastrofou.

6. Co myslíte, dopadne dobře Johanova snaha vlastnit Golema? Svůj názor zdůvodněte. O jeho správnosti se můžete přesvědčit v knize Legenda o Golemovi.

MeDo Nejprve si promysleme svoje názory na tuto otázku. Diskutujme nad tím, zda je dobré vlastnit Golema a co vše se po jeho majiteli vyžaduje. Následně vyhledejme v knize příslušné důkazy o tom, zda se naše uvažování shoduje s příběhem.

MPV D – Vyhledejme co nejvíce informací o Praze v době života rabbiho Löwa a také o tom, jaké postavení měla v té době židovská komunita. Zkusíme také zjistit, kde se nachází hrob rabbiho Löwa a zda je opředen nějakými legendami.

MPV VV – Vytvořme si každý svého vlastního Golema, nejlépe z hlíny, nebo jinou modelářskou technikou. Golem se oživoval lístkem zvaným šém, na kterém byla napsaná slova, která určovala, k jakému účelu byl stvořen. Vytvoříme podobný šém tak, že na kousek papíru, jehož okraje opálíme, napíšeme promluvu (2. os., č. j.) ke Golemovi, ve které je zachyceno, proč byl Golem stvořen.

UČEBNICE

str. 122

Golem

1. Řekněte, v čem spočívá humorné vyznění uvedené písně.

Řešení: Ve výtčtu činností, které bude Golem dělat, když uvážíme, k jakému účelu byl původně stvořen.

2. **Kdo byli Jiří Voskovec a Jan Werich? V čítankách jste četli některá jejich díla. Vzpomenete si, která to byla? Pokud ne, vypište jejich tvorbu z internetu.**

Řešení: Byla to autorská dvojice, která se proslavila zejména založením Osvobozeného divadla, pro které psala autorské hry, které kritizovali nástup fašismu. Byli to divadelní a filmoví herci, spisovatelé, dramatici, autoři písňových textů a zastánci demokracie.; Např. vest pocket revue, Osel a stín, Balada z hadrů, Těžká Barbora...

UČEBNICE

str. 123–125

Alchymistův syn

1. **Za pomoci textu vysvětlete, kdo je alchymista.**

Řešení: Člověk, který měl znalosti přírodních věd, zejména biologie, chemie, fyziky a matematiky, ale také filozofie. Většinou se pokoušel vytvořit různé, někdy až bájně lektvary nebo substance, kámen mudrců, nebo také zlato.

2. **Kdo je Sebastian a z jaké doby pochází?**

Řešení: Syn alchymisty, který byl původním majitelem domu. Pochází z počátku 15. stol.

3. **Vysvětlete, co chtěl Tim vyjádřit větou: Jasně, a papež chytá za Manchester United.**

Řešení: To, že je tvrzení chlapce absolutní nesmysl a že mu rozhodně nebude věřit.

4. **Rozhodněte na základě článku, co je pravda:**

- a) **Sebastian se narodil přímo v místnosti, kde se děti nacházejí.**

Řešení: Ano.

- b) **Pip a Tim jsou kluci – dvojčata.**

Řešení: Ne.

- c) **Sebastianova matka zemřela, když mu bylo 8 let.**

Řešení: Ne.

- d) **Sebastian je naživu stovky let díky lektvaru, který objevil jeho otec.**

Řešení: Ano.

5. **Řekněte vlastními slovy, co chtěl vyjádřit Tim větou Přebývám v pravdě a faleš se mi hnusí.**

Řešení: Např. jsem pravdomluvný, nelžu a nepodvádím.

6. **Všimněte si Sebastianova způsobu vyjadřování. Co je na něm zvláštní? Čeho tím chtěl autor docílit?**

Řešení: Sebastian používá velmi archaický jazyk. Autor chce zdůraznit dobu, ve které chlapec strávil největší část svého života, jeho dlouhověkost.

7. **Chtěli byste podobně jako Sebastian usnout „zimním spánkem“ a probudit se za šest set let? Diskutujte.**

MeDo Nejprve se pojdme zamyslet nad tím, jaké klady a zápory by přinášela přílišná dlouhověkost, nebo dokonce nesmrtelnost v naší společnosti.

MPV D – Vyberme si jednu historickou osobnost, o které jsme se učili a představme si, že se stejně jako chlapec v ukázce probudila z dlouhého spánku. Sepišme si otázky, na které bychom se jí zeptali. Poté si můžeme vyměnit otázky se spolužákem a pokusíme se ty jeho zodpovědět. Pomohou nám fakta, která známe z dějepisu. Tam, kde fakta nestačí, zapojíme fantazii.

UČEBNICE

str. 126–127

Bitva na Bílé hoře

1. **Jaká událost „odstartovala“ v českých zemích vzpouru proti Habsburkům?**

Řešení: Vyhození císařských úředníků z oken.

2. **Jak císař Ferdinand zareagoval? Kdo v bitvě na Bílé hoře zvítězil?**

Řešení: Vypravil do Čech vojsko. Ferdinandovo vojsko zvítězilo.

3. **Řekněte, jaké následky měla porážka českých stavovských vojsk v této bitvě.**

Řešení: Dvacet sedm českých pánů bylo na Staroměstském náměstí popraveno.

UČEBNICE

str. 128–129

O učitelích národů

1. **Z jakého důvodu musel Jan Amos Komenský opustit české země?**

Řešení: V českých zemích směli zůstat pouze katolíci. Jan Amos Komenský byl příslušníkem nekato-lické Jednoty bratrské, později také jejím biskupem.

2. Do které země nejprve odešel? Jak se nazývá dílo, které zde dokončil?

Řešení: Polsko. Labyrint světa a ráj srdce.

3. Jmenujte tři profese, kterým se Jan Amos Komenský věnoval.

Řešení: Učitel, kazatel, spisovatel.

4. Z jakého důvodu byl Jan Amos zván do mnoha cizích zemí? V jaké zemi zemřel?

Řešení: Díky svým nadčasovým a převratným myšlenkám zejména v oblasti školství. V Holandsku.

5. Dokážete si představit, že byste dlouhodobě žili v zahraničí? Diskutujte.

MeDo Nejprve se pojdme zamyslet nad tím, jaké klady a záporné stránky nám přináší život v zahraničí. Máme-li ve třídě nebo ve svém okolí někoho, kdo v zahraničí nějakou dobu žil, můžeme ho požádat, aby vám sdělil své zážitky a názory.

DNP Klad/zápor. Žáci pracují ve dvojicích. Jeden z dvojice vymyslí klady a druhý záporné stránky. Každý klad/zápor napíše na zvláštní kartičku. Společně pak tvoří řadu. První položí kartičku se zápornou stránkou a druhý na to reaguje kladem. Řadu můžeme sestavovat v rámci celé třídy.

6. Řekněte, v čem spočívá obrovský přínos myslitele Jana Amose Komenského.

Řešení: Např. položil základy moderní pedagogiky, zanechal bohatý literární odkaz, jeho filozofické a kritické myšlenky jsou nadčasové.

MPV D – Vyhledejme si co nejvíce informací o Janu Amosovi Komenském a o době, ve které žil. Zhodnotme klady a záporné stránky této doby a zamysleme se nad tím, zda bychom chtěli v této době žít.

MeDo Nejprve si vysvětlíme, co je to labyrint a kde se s touto stavbou poprvé setkáváme. První labyrint navrhl a postavil ve staré řecké mytologii Daidalos pro krétského krále Mínóa v paláci Knóssos, který chtěl uvěznit tvora Mínotaura, který byl z poloviny člověkem a napůl býkem. Daidalos postavil Labyrint tak chytře, že on sám těžko hledal cestu když stavbu dokončil. Théseovi, který šel zabít Mínotaura pomohla Ariadna (dcera krále Mínóa) a její osudové klubko nití, které mu pomohlo najít cestu zpět.

MPV VV – Nejslavnější dílo Jana Amose Komenského se jmenuje Labyrint světa a ráj srdce. Pokusme se namalovat náš vnitřní labyrint, se všemi zákoutími, nástrahami, slepými uličkami a volnými prostranstvími naší mysli, duše a srdce.

UČEBNICE

str. 130–131

Proč zvoní na Petrově poledne už v jedenáct hodin

1. K jakému literárnímu žánru patří uvedená ukázka? V jaké době se odehrává?

Řešení: Legenda nebo pověst. Polovina 17. stol.

2. Kdo byl Torstenson? Kdo byl de Souches?

Řešení: Velitel švédských vojsk. Velitel obrany města Brna.

3. Přečtěte větu, ve které se Torstenson vyjádřil o době, za jakou chtěl dobýt město Brno a hrad Špilberk. Jak dlouho se táhlo obléhání Brna ve skutečnosti?

Řešení: „S touhle myší dírou budeme hotovi do tří dnů a ten hrádek dobudeme nejpozději do týdne.“ Obléhání se táhlo více než čtyři měsíce.

4. Co v Brně dodnes úspěšnou lest nad Švédy připomíná?

Řešení: Zvon na Petrově zvoní poledne právě v jedenáct hodin a ne ve dvanáct, jak je tomu zvykem.

5. K uvedené pověsti sestavte osnovu vyprávění. Na jejím základě ji přepravte.

MeDo Nejprve si vypíšeme hlavní informace z pověsti. Poté sestavíme osnovu a na jejím základě se pokusíme přepravět pověst.

Uč., str. 132–142 | NA AMERICKÉM KONTINENTU

UČEBNICE

str. 132–134

Kryštof Kolumbus

1. Ve které zemi Kryštof Kolumbus žil a odkud pocházel? Proč se plavil ve službách španělského krále?

Řešení: Portugalsko, pocházel z Janova. Portugalský král jeho návrh na plavbu odmítl, předstoupil proto před španělského krále, který ho přijal.

2. Z jakého důvodu a jaký ostrov Kolumbus hledal? Odkud se o něm dozvěděl?

Řešení: Ostrov Cipango. Měl to být ostrov plný zlata.

3. Co se stalo s lodí Santa Maria? Vrátili se zpět do Evropy všichni námořníci? Svoji odpověď zdůvodněte.

Řešení: Santa Maria ztroskotala. Třicet devět námořníků zůstalo na novém ostrově a někteří z nich zahynuli.

Původní obyvatelé Ameriky – indiáni

1. **Jak se nazývají původní obyvatelé rozsáhlých území, které dnes zabírají Spojené státy americké? Víte, na základě čeho je Kryštof Kolumbus takto pojmenoval?**

Řešení: Indiáni. Kryštof Kolumbus si myslel, že doplul do východní Indie, odtud název pro domorodce – Indián.

2. **Na základě textu vysvětlíte, kdo byli kolonisté.**

Řešení: Lidé, kteří přichází osídlit neobydlené území a založit zde osady a města.

3. **Jaké byly tři hlavní příčiny toho, proč začátkem 20. století přežilo z více než milionu severoamerických indiánů pouhých tři sta tisíc?**

Řešení: Mnoho jich zahynulo v bojích o svá území, někteří podlehli chorobám, proti nimž neměli vypěstovanou imunitu (tuberkulóza, neštovice), jiní kvůli nadměrné konzumaci alkoholu.

4. **Přečtěte část úryvku, kde se popisuje, jak indiáni vypadají.**

Řešení: Indiáni zvaní někdy „rudokožci“ vlastně nemají červenou pleť. Je spíš hnědá, tmavší, nebo světlejší. Příslušníci některých kmenů mají šikmé oči jako Číňané. Jiní je zase mají široko vykrojené. Indiáni vypadají jako potomci Mongolů. Jako oni mají husté černé vlasy, které si česou různým způsobem podle zvyklostí kmene. Vous mají řídký a většina mužů si chlupy odstraňuje.

5. **Kdo stál v čele indiánského kmene? Vysvětlíte, kdo je medicínman neboli šaman.**

Řešení: Náčelník. Medicínman neboli šaman se věnoval léčitelskému, kouzelnictví, zdánlivě oplýval nadpřirozenými schopnostmi, měl druhé nejvyšší postavení v kmeni.

6. **Rozhodněte na základě textu: Je to pravda?**

a) **Indiáni přišli do Ameriky pravděpodobně z Asie.**

Řešení: Ano.

b) **Část došla do Jižní Ameriky, část na území dnešní Kanady a USA.**

Řešení: Ano.

c) **Indiáni získávali koně krocením divokých mustangů.**

Řešení: Ano.

d) **Indiáni uctívali několik bohů.**

Řešení: Ano.

7. **Domníváte se, že indiáni byli v právu, když bojovali proti kolonizátorům a hájili svoje území? Vyměňte si názory.**

MeDo Nejprve se pojdme zamyslet nad touto otázkou. Ve chvíli, kdy si utřídíme myšlenky a názory, můžeme začít diskutovat na dané téma.

MPV VV – Z přírodních materiálů (kůra, tráva, kameny, peří, kůstky, klacíky, listy, kousky kůže) zkusme vytvořit portrét indiána tak, jak je popsán v ukázce.

MPV HV – Využijme bicí nástroje, perkuse, nebo prostě cokoli, co nám padne do ruky a zkusme si zahrát jako na indiánské slavnosti. Aby nebylo hraní chaotické, zkusme se rozdělit do několika skupin. Každá bude opakovat jedno slovo spojené s indiánskou kulturou (např. manitou, týpí, mustang, howgh, kalumet, tomahavk, bizon...), případně může vydávat bojový skřek (hejáááá, hujííí, ejeje...) v různých rytmických celcích (cvičení voicebandového charakteru).

Zlatá horečka v Nome

1. **Kdo je vypravěčem příběhu? Čím se v severních oblastech Kanady zabýval?**

Řešení: Jan Welzel. Zabýval se lovem a prodejem kožešin.

2. **Z jakého důvodu cizinci v Nome čekali na severovýchodní vichřici?**

Řešení: Některá léta v srpnu, když přijde silná severovýchodní vichřice, nastane takový odliv, že moře couvne od pobřeží i patnáct až dvacet kilometrů. Na mořském dně je údajně strašlivě mnoho zlata.

3. **Jak reagovali lidé, když na ně autor při těžbě zlata promlouval?**

Řešení: Někteří nereagovali vůbec, někteří pouze stroze.

4. **Vyberte správné tvrzení: Autor sám zlato nehledal, protože podle jeho slov:**

Řešení: c) byla to pro něj příliš ztěžštěná a rychlá práce.

Severní vítr

1. Pracujte ve dvojicích. Z básně vypište:

a) slova nebo slovní spojení, která popisují sen hlavního hrdiny.

Řešení: ... a v modravé dáli / se leskne a třpytí můj sen; sen o zlaté hroudě / já tisíckrát nechám si zdát; zde leží ten blázen/chtěl dům a chtěl bazén.

b) slova nebo slovní spojení vyjadřující realitu. Výsledky porovnejte.

Řešení: Jdu s děravou patou / mám horečku zlatou / jsem chudý, jsem slabý, nemocen; Kraj pod sněhem mlčí / tam stopy jsou vlčí / tam zbytečně budeš mi psát; Tak zarůstám vousem / a vlci už jdou sem / už slyším je výt blíž a blíž / Už mají mou stopu / už větrí, že kopu / svůj hrob a že stloukám si kříž.; Má plechovej hrnek / a pár zlatejch zrněk.

2. Za jakým „šťěstím“ hrdina textu míří? Jaký druh štěstí kvůli tomu opustil?

Řešení: Chce najít zlato a zbohatnout. Opustil milující ženu.

3. Víte, co je polární záře? Pokud nevíte, vyhledejte údaj na internetu.

Řešení: Souhrnný název pro světelné úkazy nastávající ve vysoké atmosféře ve výškách od 80 do 100 km, nejčastěji kolem 100 km.

Odkaz boha Kukulkana

1. Rozhodněte na základě textu: Je to pravda?

a) Mayové sestavili propracovaný kalendář.

Řešení: Ano.

b) Mayskou říši dobyli v 16. století Španělé.

Řešení: Ano.

c) Španělé zničili všechny mayské spisy.

Řešení: Ano.

d) Na území říše Mayů byly příhodné podmínky k pozorování oblohy

Řešení: Ne.

e) Mayové znali železo.

Řešení: Ne.

2. Vyhledejte lidové rčení ve větě z textu a vysvětlete je: Tebe ještě mayská literatura nepolíbila.

Řešení: Být něčím nepolíben – dosud se s tím nasetkat.

3. Uveďte synonymum ke slovu observatoř.

Řešení: Hvězdárna.

4. Co vás na civilizaci Mayů zaujalo? Vyměňujte si poznatky.

MeDo Přečtěme si ještě jednou pozorně text v čítance a vypišme z něj hlavní informace o civilizaci Mayů. Poté diskutujme o tom, co všechno jsme si zapsali a která z těchto informací nás nejvíce překvapila, případně nám přišla nejvíce zajímavá.

MPV OV – Můj osobní kalendář: V textu jsme se dozvěděli, že Mayové vymysleli důmyslný kalendář. Vytvořte svůj vlastní kalendář tak, aby v něm bylo vše, co vám na ročním koloběhu přijde zajímavé a zaznamenání hodné (dny, měsíce, roční období, slunovrat, vaše narozeniny, přilet komety, zatmění Měsíce, Slunce...) Fantazii se meze nekladou.

MPV VV – Můj osobní kalendář. Totéž jako v občance, ale zpracování bude výtvarné.

Uč., str. 143–153 | VÝLETY DO VESMÍRU, CESTOVÁNÍ V ČASE

Návštěvníci

1. Kdo varoval lidi před nebezpečím, které ohrozilo Zemi? Jaké nebezpečí to bylo?

Řešení: Počítač CML (Centrální mozek lidstva). Nad Zemí přelétá neznámé těleso, s nímž hrozí srážka.

2. Rozhodněte na základě článku: Je to pravda?

a) Návrh na předejití katastrofě přednesli akademici Archipenko a Rudolf.

Řešení: Ano.

b) Světová rada přijala oba návrhy.

Řešení: Ano.

c) Chlapec Adam Bernau vymyslel, jak přesouvat kontinenty i světy.

Řešení: Ano.

d) Účastníci výpravy do minulosti se vydávají za opraváře.

Řešení: Ne.

3. Vysvětlete, z jakého důvodu se výprava lidí z roku 2484 vydává zpět do roku 1984.

Řešení: Najít ztracené poznámky geniálního fyzika Adama Bernaua o přesouvání kontinentů.

4. Víte, kdo a jakým způsobem lidstvo nakonec před avizovanou katastrofou zachránil? Pokud ne, zkuste vymyslet ve dvojicích vlastní dokončení příběhu.

Řešení: Problém vyřeší děda Drchlík, který zjistí, že CML je instalován nakřivo, a tudíž jsou jeho výpočty nepřesné.

5. Chtěli byste žít v budoucnosti popisované v ukázce? Svůj názor zdůvodněte.

MeDo Společně diskutujeme o výhodách a nevýhodách života v budoucnosti.

DNP Práce s textem. Žáci vypíšou z textu pojmy, které neumí vysvětlit, najdou si jejich definice ve slovníku např. Školní slovník současné češtiny.

6. Četli jste nějakou sci-fi knihu nebo jste viděli některý sci-fi film? Máte rádi tento žánr? Zdůvodněte.

MeDo Pokud jsme četli nějakou knihu nebo viděli film z tohoto žánru, popišme stručně děj a hlavní postavy. Zkusme se zamyslet nad tím, čím je tento žánr atraktivní a stále se těší vysoké oblibě.

UČEBNICE

str. 147–149

Ztraceni v čase

1. Vysvětlete, kdo je Martin, kdo je Lojzek a kdo Julča.

Řešení: Martin je chlapec, který tráví prázdniny u své babička. Lojzek je jeho prastrýc, Julča je jeho babička.

2. Martin dětem vypráví o budoucnosti. Čemu Lojzek s Julčou nemohou uvěřit?

Řešení: Že se prodává mléko v krabici a voda v plastových lahvích. Neví, co je hraní na počítači.

3. Rozhodněte, která odpověď je pravdivá:

a) Žvanilka pochází také z budoucnosti, ale jiné než Martin.

Řešení: Ano.

b) Děti v minulosti hrály hru zvanou špaček.

Řešení: Ano.

c) Budoucnost bude po Martinově návratu jiná než ta, kterou opustil.

Řešení: Ano.

d) Žvanilka se chce také vrátit zpět do své budoucnosti.

Řešení: Ne.

4. Přečtete odstavec, ve kterém Žvanilka vysvětluje Martinovi, proč je důležité věřit v to nejlepší. Proč se podle jejího názoru nedokázala ona sama vrátit?

Řešení: Víra má obrovskou moc. Vírou dokážeš poručit i hmotě.; Protože tomu dostatečně nevěřila.

5. Znáte lidové rčení Víra tvá tě uzdravila? Věříte, že tomu tak skutečně je? Potvrdilo se vám toto rčení někdy v životě? Vyprávějte.

MeDo Pobavíme se s žáky o výkladu rčení. Slovo víra, které je v rčení použito: znamená víru v sama v sebe, nebo víru v Boha?

UČEBNICE

str. 150–152

Ami, chlapec z hvězd

1. Rozhodněte na základě článku: Je to pravda?

a) Ami je dobrá bytost, které se Pedro nemusí bát.

Řešení: Ano.

b) Jeho planeta je, spolu se Zemí, jako jediná ve vesmíru obydlena.

Řešení: Ne.

c) Policisté Amimu uvěřili, že pochází z jiné planety.

Řešení: Ne.

d) Velké množství lidí na naší planetě se trápí zbytečnými strachy.

Řešení: Ano.

2. Proč Ami policistům vysvětluje, že není Martán, ale mimozemšťan? Vysvětlete správný význam těchto slov.

Řešení: Martán pochází z planety Mars, mimozemšťan z jakého koliv místa mimo Zeměkouli.

3. **Za pomoci textu vysvětlete, co znamená, když se o někom řekne, že je paralyzován.**

Řešení: Je neschopen pohybu.

4. **Kdo je vypravěčem příběhu? Přečtěte si poučku a rozhodněte, zda je to vypravěč přímý (tzv. ich-forma).**

Řešení: Vypravěčem je Pedro, tudíž se jedná o ich-formu.

5. **Trpíte nějakým strachem? Dokážete ho pojmenovat? Myslíte si, že je pro člověka lepší si žádné strachy nepřipouštět? Diskutujte.**

DNP Dopis. Napište dopis kamarádovi/kamarádce, kde se svěříte se svými strachy/obavami. Pokud nemáte žádné obavy, pak pište o tom, z čeho byste mohli mít obavy.

Ufo, ufo, ufo

1. **Uvedte synonymum ke slovu ufo.**

Řešení: Mimozemšťani.

2. **Na základě básně vytvořte otázku, jakou asi „ufoni“ chlapi položili.**

Řešení: Např. jaký druh zvířete jsi?

3. **Přečtěte chlapcovu odpověď na tuto otázku.**

Řešení: Já jsem člověk, živý tvor, / přednáším jak profesor, / nejmoudřejší ze všech tvorů, / vládce země, vod i hor...

4. **Ke komu „ufoni“ přirovnávají lidské tvory? Přečtěte verše, které vyjadřují jejich názor na „světovládu“ člověka.**

Řešení: K pyšným opicím. Světovláda člověčí / zeměkouli nesvědčí / experiment Člověk končí, / ohrožoval bezpečí!

5. **Přečtěte lidové rčení vyjadřující chlapcovu hrůzu. Vysvětlete, jak vzniklo.**

Řešení: Hrůzou mě polil pot. Když je člověk ve stresu, bojí se nebo je nervózní, má tendenci se nadměrně potit.

6. **Přečtěte verše, ze kterých se dozvídáme, že události popsané v básni nebyly skutečné.**

Řešení: A vtom začal zvonit budík, / což mi prvně přišlo vhod.

7. **Je tato básnička podle vás humorná a k zamyšlení zároveň? Vysvětlete.**

MeDo Žáci se domluví na odpovědi ve skupinách. Najdou pasáže, které jsou humorné a pasáže, které jsou k zamyšlení. Společně pak diskutujeme.

MPV Z – Mimoň. Najděte na mapě město Mimoň? (Řešení: Město Mimoň se nachází v okrese Česká Lípa, v Libereckém kraji.)

8. **Znáte nějakou další báseň nebo knihu z tvorby Jiřího Žáčka?**

Řešení: Např. Aprílová škola, Rýmy pro kočku, 99 dědečků a 1 babička, Zákony schválnosti, Ahoj, moře, Hádanky a luštěniny, Kdo nevěří, ať tam běží, Krysáci...

9. **Básničku se naučte paměti.**

MeDo Nejprve si básničku přečteme pozorně ještě jednou a pak se jí pomalu začneme učit zpaměti. Ideální je zadat učení jako domácí úkol s přesně ohraničenou časovou lhůtou.

Asie

1. **Rozdělte se do dvojic. Zavřete čítanku a запиšte, co jste si o kontinentu Asie zapamatovali. Vyhodnoťte dvojici, která si zapamatovala nejvíc.**

MeDo Můžeme připravit text, ve kterém vynecháme některá slova/fakta. Žáci zpaměti doplňují. Až potom zkusí svými slovy říct/napsat, co si zapamatovali. Mohou používat Školní atlas světa.

2. **Jmenujte protiklady, které jsou pro Asii typické.**

Řešení: Rozdíly v podnebí, přírodních podmínkách, obydenosti různých částí, náboženství, vyspělosti různých států.

3. **V povodí kterých řek vznikly nejstarší civilizace na Zemi?**

Řešení: Eufrat a Tigris.

4. **Která velká náboženství vznikla v Asii? Které z nich je základem naší kultury?**

Řešení: Hinduismus, buddhismus, islám, křesťanství. Křesťanství.

DNP Projekt: Náboženství. Ve skupinách vypracujeme informace a zajímavosti o jednom náboženství, které si vylosujeme. Můžeme navštívit kostel, mešitu. Můžeme žákům přečíst úryvek z Bible...

Marco Polo

1. Vysvětlete, kdo byl Marco Polo.

Řešení: Italský kupec.

2. Na základě čeho papež vyslal uvedenou výpravu do Asie? Kolik mužů se výpravy účastnilo? Kdo se zalekl nebezpečí hrozícího v Arménii a vrátil se odtud zpět?

Řešení: Papež chtěl, aby tam šířili víru.; 5; Mniši.

3. Rozhodněte na základě článku: Je to pravda?

a) Chán byl rozezlen, že s Polovými nepřijeli i kazatelé víry

Řešení: Ne.

b) Dnešní Peking se v popisované době nazýval Chánbalik.

Řešení: Ano.

c) Chán si Marca oblíbil a jmenoval ho velvyslancem.

Řešení: Ano.

d) V Číně se slaví Nový rok v únoru.

Řešení: Ano.

4. Četli jste nějakou knihu pojednávající o dalekých zemích? Povězte o ní ostatním.

MeDo Pobavíme se o knihách a do následující hodiny si připravíme nějaké informace o autorech. (Dobrovolníci nebo vybraní žáci).

Rýže

1. Co je námětem pohádky? Proč se tento námět objevuje právě ve vietnamské pohádce?

Řešení: Jak vznikla na zemi rýže. Je to je to jedna z nejčastěji konzumovaných vietnamských plodin.

2. O čem se Nebeský císař domlouval se zvířaty?

Řešení: Jak veliká mají být rýžová zrna.

3. Čí návrh se Nebeskému císaři zalíbil? Přečtěte část textu, kde se vysvětluje proč.

Řešení: Mravencův. „Budou-li veliká, pak lidem i zvířatům bude stačit několik zrn na celý život a získají je téměř bez námahy. A všichni do jednoho zleniví. Přece chceš, Nebeský císaři, pomoci nám a lidem z bídy. Ale ne proto, abychom jen jedli a zaháleli. Proto úplně stačí, když zrna budou drobná. Pak si všichni budou muset vzájemně pomáhat, bez práce rýži mít nebudou. Když budou málo pracovat, budou i málo jíst. Když budou pilní, nebudou mít hlad.“

4. Vyjmenujte další národy, pro které je rýže důležitou potravinou. Víte, jak se rýže pěstuje? (Obrázek vpravo dole vám napoví.)

Řešení: Např. Číňané, Korejci, Japonci, Indové...; Rýže se pěstuje na rýžových polích, vyžaduje hodně vláhy. Proto jsou na polích vytvořeny zavlažovací kanály a pole se podobají bažinám.

5. Vietnamci jsou jednou z nejpočetnějších národnostních menšin v naší vlasti. Co víte o způsobu jejich života nebo o zemi, z níž pocházejí?

MeDo Nejprve zkusíme pomocí debaty zjistit všechny informace, které víme o způsobu života vietnamské menšiny na našem území. Pokud máme ve třídě nějakého žáka, který je příslušníkem této menšiny, můžeme s ním uskutečnit rozhovor na toto téma.

MPV Z – Zjistěte na internetu nebo v odborné literatuře co nejvíce informací o Vietnamu.

Všechno, co se stane, je k něčemu dobré

1. Popište, za jaké situace se Rom seznámil s králem. Čím krále zaujal?

Řešení: Král se šel projít. Rom se díval na krále, upadl u toho a řekl, že kdyby byl věděl, že upadne, rozprostřel by na to místo slámu.

2. Popište, jaká nehoda se králi přihodila. Přečtěte větu, kterou Rom králi tuto událost vysvětlil, a zachránil tak holiče před šibenicí.

Řešení: Holič ustříhl králi ucho.; „Poslyšte, králi, nedávejte ho pověsit, protože všechno, co se stane, je k něčemu dobré.“

3. Jak se král po propuštění loupežníky choval? Zkuste odhadnout, proč asi Rom odmítl královu nabídku, aby se stal ministrem.

Řešení: Propustil holiče i Roma z vězení, dal jim peníze.; Např. nechtěl, protože by se musel vzdát své svobody, nebo se mu nechtělo pracovat, nebo si prostě chtěl dělat, co chce.

4. Potvrdila se králi pravdivost Romova tvrzení? Za jaké situace to bylo?

Řešení: Ano, když ho přepadli loupežníci, ušetřili jeho život právě proto, že neměl jedno ucho stejně jako nebožtík otec náčelníka lupičů.

5. Z textu se dozvídáme určitou informaci o způsobu života Romů. Vyhledejte ji.

Řešení: Cikán kudy chodí, tudy putuje.

Uč., str. 163–172 | KAMARÁDI A KAMARÁDKY

UČEBNICE

str. 163–165

Annejet a Luk

1. Je Luk dobrý pianista? Přečtěte část textu, která o tom vypovídá.

Řešení: Ano. Když začal hrát, zůstala tiše sedět u stolu. Neodvážila se odejít, protože se bála, že by ho i ta trocha hluku vyrušila. Protože tak, jak teď hrál, tak ho ještě nikdy hrát neslyšela. Jako by v té hudbě byl celý dnešní den: to, jak ji poslali za dveře, i ta odpolední rvačka, Lukovo pohledání Belliných kudrlinek, taťka...

MPV HV/VV – Zahrajeme na piáno / někdo z žáků zahraje na piáno / pustíme skladbu, nebo nahrávku, kde hraje piáno. Žáci improvizálně tančí podle hudby / malují abstraktní obrazy.

2. Co je skryto v Lukově hře na piano?

Řešení: Všechno, co se ten den stalo.

3. Jaké „dospělácké“ slovo Luk použil? Nahraďte je synonymem.

Řešení: Pochopitelně. Samozřejmě.

4. Řekněte, jakým způsobem Annejet Lukovi po jeho zranění pomáhá (konkrétními činy i po psychické stránce).

Řešení: Pomáhá mu se učit a dodává mu sílu zvládat jeho handicap.

MeDo Pobavíme se s žáky, jaký může mít člověk handicap (zdravotní postižení).

Diskutujeme o jednotlivých handicapech. Tělesný, sluchový, zrakový, dočasný, trvalý... jak pomáhat handicapovaným lidem.

DNP Nevidomý člověk. Ve dvojicích si jeden žák zaváže oči a za doprovodu druhého (asistenta) se projde po škole a plní úkoly, které asistent vymyslí.

5. Lze podle vás hudbou vyjádřit určitou náladu nebo pocity? Máte svoji oblíbenou píseň? Co se vám na ní líbí?

MeDo Vybereme několik žánrově rozličných písní (vážnou hudbu, rockenroll, country), ideálně instrumentálních. Postupně si je pustíme a zapisujeme, jaké pocity se v nás při poslechu odehrávají. Potom svoje zápisky porovnáme a zjistíme, na čem se shodujeme. Na základě výsledků pak můžeme odvodit, zda lze hudbou vyjádřit pocity a nálady.

MPV HV – Nejen nálady a pocity se dají vyjádřit hudbou, ale také příběhy, děje. Pustíme si symfonickou báseň Vltava a pokusme se podle temperamentu hudby popsat místa, kterými Vltava protéká. Varianta cvičení – lze použít také Humoresku Antonína Dvořáka.

UČEBNICE

str. 166–167

Čtyři kroky k přátelství

1. Která rada týkající se chování k přátelům se vám jeví jako nejdůležitější a proč?

MeDo Pozorně si přečteme text a vybereme si pasáž, která se nám jeví jako nejdůležitější. Následně si sepíšeme argumenty, kterými obhájíme právě tu část, kterou jsme si zvolili.

2. Za pomoci textu vysvětlíte, jaké vlastnosti má člověk, kterého označujeme jako extrovert, a jaké člověk, který může být nazván introvertem.

Řešení: Odpověď nelze z textu vyčíst.

MeDo Připravíme si krátký popis introvertního člověka a extrovertního člověka. Oba popisy přečteme a každý položíme na jinou stranu třídy. Necháme žáky, aby se postavili, tam, kam si sami myslí, že patří. Postupně se pak každý vyjádří, která část v textu by na ně mohla pasovat (důvod, proč si stouplí právě na danou stranu třídy). Pokud nebudou chtít říkat důvod, nenutíme je.

3. Pracujte samostatně. Znovu si přečtěte názvy čtyř kapitol z ukázky. Vyberte tu vlastnost, která je podle vás vaší největší předností. Potom vyberte tu, která vám naopak chybí a na které byste měli ještě zapracovat. Výsledky porovnejte.

MeDo Žáci pracují samostatně. Každý napíše tu vlastnost, která je podle vás vaší největší předností. Potom vyberte tu, která vám naopak chybí a na které byste měli ještě zapracovat. Učitel čte v soukromí.

Píseň o kamarádovi

1. **Popište vlastními slovy, jakou zkoušku přátelství navrhuje autor písně.**

Řešení: Vzít přítele do hor, tj. do extrémních podmínek.

2. **V jakých situacích je možné si ověřit opravdovost přátelství? Přemýšlejte a navrhujte.**

MPV VV – Krabička s tajemstvím. Nejprve si na papír sepíšeme všechny asociace, myšlenky, názory, zkrátka vše, co nás napadá v souvislosti s přátelstvím. Poté si vyrobíme z tvrdého papíru krabičku (můžeme použít krabičku, kterou si přineseme z domu). Krabičku popíšeme, nebo polepíme tím, co jsme si připravili na papír. Nápis nemusí pokrývat celý povrch, to je zcela na vůli autora. NA závěr do krabičky umístíme předmět, který pro nás nejvíce symbolizuje přátelství (např. visací zámek, prsten, srdce, fotografii...).

3. **Zamyslete se a na papír napište vlastnosti, které nejvíc obdivujete na svých kamarádech. Která vlastnost vám naopak vadí? Své zápisky porovnejte.**

MeDo Zamyslete se a na papír napište vlastnosti, které nejvíc obdivujete na svých kamarádech. Která vlastnost vám naopak vadí? Své zápisky porovnejte.

Jak jsme zachraňovali svět

1. **Za pomoci přečteného textu řekněte, čím se vyznačovalo náboženství Keltů.**

Řešení: Uctíváním stromů, neboť věřili, že ve stromech je léčivá síla.

2. **Pamatujete si z hodin dějepisu některé údaje o životě Keltů na našem území?**

MPV D – Za pomoci vašich znalostí z hodin dějepisu, případně odborných publikací a internetu dohledejte co nejvíce informací o Keltech na našem území.

3. **Na základě článku jmenujte některé vlastnosti, které má chlapec Nádvorník.**

Řešení: Např. je to chytrý chlapec s velmi dobrou pamětí, rád objevuje nové věci, studijní typ, ale žádný knihomol.

4. **Který strom máte nejraději vy? Co se vám na něm líbí?**

MeDo Zamysleme se nejprve nad tím, jaký strom považujeme za náš nejoblíbenější. Zavřeme oči, vybavíme si do detailů, jak vypadá náš oblíbený strom a napíšeme o něm krátké líčení.

MPV PŘ – Vyděme si na procházku do přírody, v rámci níž budeme poznávat jednotlivé stromy dozvídat se o nich nové, zajímavé informace.

MPV VV – Vyděme si na procházku do přírody, v rámci níž můžeme nakreslit stromy, které nás zaujaly, nebo části kůry, větví, listů, jehličí...

5. **Na kterém místě se vám vloni o prázdninách líbilo nejvíc a proč? Kam se těšíte o letošních prázdninách?**

MeDo Tento úkol můžeme řešit buď formou diskuse na dané téma a nebo slohovou prací, ideálně vypravováním.

Žába a pulec

1. **Vysvětlete, jak spolu z hlediska vývojového stadia souvisejí žába a pulec.**

Řešení: Pulec je vývojové stádium žáby, žabí larva.

2. **Kvůli čemu se žába nad pulcem povyšuje?**

Řešení: Posmívá se mu proto, že pulec nemůže z vody ven a žába ano.

3. **Na základě básně řekněte, který pták se živí převážně žábami.**

Řešení: Čáp.

4. **Uvedte, jaké ponaučení z básně vyplývá.**

Řešení: Např. nikdy bychom se neměli nikomu posmívat, doplatíme na to.

5. **Ke kterému literárnímu žánru má uvedená básnička blízko?**

Řešení: Bajka.